

ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๑๔

(ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒)

นายพลโท พระยากลาโหมราชเสนา

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

เจ้าแก้วทองดี ปาณิกบุตร จ. จ.

เมื่อมะเดื่อ พ. ศ. ๒๔๗๒

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

คำนำ

นายพลโท พระยากลาโหมราชเสนา เจ้าความมายังราชบัณฑิตยสภา ขอให้จัดหนังสือสำหรับพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าแก้วทองดี ปาณิกบุตร จ.จ. ผู้เป็นอาของพระยากลาโหม ฯ กรรมการตรวจหาหนังสือ ซึ่งควรจะพิมพ์ ใดหลายเรื่อง ในพวกหนังสือซึ่งได้เคยพิมพ์แล้วและหมดไปช้านาน ในเวลานี้ผู้ต้องการถามหาบ่อย ๆ ก็หาไม่ได้

หนังสือเช่นที่ว่านี้มีตัวอย่างคือประชุมพงศาวดารภาคนี้ เป็นหนังสือคำให้การมะนิลา แม่ทัพพะม่าเรื่อง ๑ คำให้การพระมหาโค กษัตริย์พระมหากฤษ เรื่องเมืองพะม่าเรื่อง ๑ ล้วนเป็นจดหมายเหตุให้ความรู้ในทางพงศาวดาร นี้ว่าเป็นหนังสือดีในเรื่องนั้น ๆ กรรมการเห็นสมควรจะพิมพ์ขึ้นใหม่ให้สมควรความต้องการของผู้แสวงหาความรู้ จึงได้ชวนพระยากลาโหมราชเสนา ให้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ พร้อมทั้งคำนำซึ่งนายกแห่งราชบัณฑิตยสภาได้ทรงแต่งอธิบายไว้แต่คราวก่อนด้วย.

อนึ่งเจ้าภาพได้จัดประวัติ เจ้าแก้วทองดี ปาณิกบุตร ส่งมายังกรรมการจึงได้พิมพ์ไว้ท้ายคำนำนี้

ราชบัณฑิตยสภา

พินธุวณิช

วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๒

เหริยญรัตนารณรัชกาลที่ ๕ & ขนพระราชทาน เป็นเครื่องเชิดชูพระ
 เกียรติยศและเป็นพระลกดั่งพระเศษพระคุณสืบไป คุณเจ้าแก้ทองค์ก็ได้
 รัชพระราชทานเหริยญรัตนารณรัชกาลที่ ๕ & ขนที่ ๕ & เมอวันที่ ๒๓
 ตุลาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๓ (ต่อมาได้รับพระราชทานเหริยญอื่น ๆ
 อีกบ้าง แต่เห็นว่าไม่จำเป็นต้องลงในประวัติจะเป็นการยืดยาว) ได้รับ
 ราชการฉลองพระเศษพระคุณตลอดมาจนถึงรัชกาลที่ ๖ มีอายุล่วงเข้า
 ในความชราภาพและมีโรคภัยเบียดเบียน ไม่สามารถจะรับราชการ
 ฉลองพระเศษพระคุณให้เป็นที่เรียบร้อยได้ จึงได้กราบถวายบังคมลา
 ออกจากหน้าทราชการเมือบชวค พ.ศ. ๒๔๖๗ ออกจากพระบรมมหา
 ราชวัง มาอยู่ที่บ้านนายพลโทพระยากล้าโหมราชเสนาผู้ ซึ่งเป็นหลาน
 คำบถนนครชัยศรี อำเภอบางซอ จังหวัดพระนคร ตลอดมาจนถึง
 เกอนกันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ คุณเจ้าแก้ทองค์ได้เริ่มช่วยเป็นไข้หวัด
 ประกอบด้วยความชราภาพอยู่ด้วย แพทย์ได้ประกอบยารักษาพยาบาล
 อากการมีแต่ทรงกยทรคลงเป็นลำดับ ถึงแก่กรรมเมือวันที่ ๒๖ กันยายน
 พ.ศ. ๒๔๗๒ คำนวณอายุได้ ๘๓ ปี

คำอธิบายของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

หนังสือซึ่งเรียกว่า “คำให้การ” เหล่านี้ เป็นจดหมายเหตุ
ประเภท ๑ ซึ่งรัฐบาลให้ถามเรื่องราวไว้จากผู้เห็น ทั่วประเพณี
แต่ก่อนมา รัฐบาลประเทศใดก็ได้ชาวต่างประเทศที่รู้การงานบ้านเมือง
มากที่สุด ถ้าแม้ชนชาวประเทศของตนเอง ได้ไปรู้เห็นการงานบ้านเมือง
ต่างประเทศมากที่สุด ถ้าแลการงานบ้านเมืองต่างประเทศนั้นเป็นประโยชน์
ที่รัฐบาลต้องการจะรู้ ก็เอาตัวชาวต่างประเทศจากเมืองของตนที่ได้
ไปรู้เห็นการงาน มาให้เจ้าพนักงานซักไซ้ ใต้ถามข้อความที่อยากจะรู้
และจดเป็นคำให้การขึ้นเสนอต่อรัฐบาล

ประเพณีอันนี้เห็นจะมีเหมือนกันทุกประเทศ แม้ที่สกัดทางตะวันออก
นั้นก็มาแต่โบราณทีเดียว ทั่วมีหนังสือทำนองคำให้การอย่างว่า
ในจำพวกหนังสือไทยเก่า ๆ หลายเรื่อง เช่นเรื่องชนสิงห์ไต่หนัง
ราชสีห์ และเรื่องขุนการเวกไปบูชาพระเมรุพเจดีย์เมืองหงสา อัน
ก็อยู่ในหนังสือพงศาวดารเหนืออันเป็นต้น ต่อมาในสมัยเมื่อไทยกับ
พม่าเป็นข้าศึกทำสงครามชบเคียวกัน วิชาถามคำให้การเช่นกล่าว
มานี้ยังเป็นการสำคัญขึ้น เพราะเป็นทางที่จะได้ความรู้ภูมิประเทศ
และรู้กำลัง ตลอดจนพงศาวดารและขนบธรรมเนียมของข้าศึก พม่าจับ
ไทยไปได้ก็เอาไปถามคำให้การ ถึงปรากฏในหนังสือคำให้การชาว
กรุงเก่า ซึ่งหอพระสมุด ฯ ได้สำเนาฉบับหลวงมาแต่เมืองพม่า ได้

ให้แปลและพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ นั้น ส่วนข้างไทยเราเมื่อรัชพระมา
 ข้าศึกมาได้ ฤๅใดคนซึ่งไปรู้เห็นการงานเมืองพะม่ามา ก็เอาคว
 งามคำให้การเรื่องเมืองพะม่าเหมือนกัน หนังสือคำให้การว่าด้วย
 เรื่องราวและกิจการในประเทศต่าง ๆ มีสำเนาอยู่ในหอพระสมุดวชิรญาณ
 หลายเรื่อง การรวมการไต่รวมพิมพ์ไว้ในประชุมพงศาวดารภาคอื่น
 แล้วก็มี

ส่วนคำให้การ ๒ เรื่องที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ คำให้การมะยี่หวุ่น
 เป็นคำให้การของแม่ทัพพะม่าที่ไทยจับมาได้จากเมืองเชียงราย เมื่อ
 บวอก พ.ศ. ๒๓๓๓ ในรัชชกาลที่ ๓ เจ้าพนักงานถามคำให้การขึ้น
 ทูลเกล้า ฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์
 มะยี่หวุ่นคนนี้ ในหนังสือเก่าเรียกชื่อหลายอย่าง บางแห่ง
 เรียกชื่อว่า อาปะระกามะณี บางแห่งเรียกว่า “มะยี่หวุ่น” บาง
 “โยมะยี่หวุ่น” บาง สอดสวนไต่ความว่า ที่เรียกว่า อาปะระกามะณี
 นั้นตามขรรคาศึกดิ์ ที่เรียกว่า มะยี่หวุ่นนั้นตามยศที่เช่นเจ้าเมือง
 คำว่าโย แปลว่า นายพล เพราะฉะนั้นที่เรียกว่า โยมะยี่หวุ่น คือ
 โยมะยี่หวุ่น หมายความว่าเจ้าเมืองผู้เป็นนายพล คำข้างหลังทั้ง ๒ นี้
 เห็นจะเป็นคำคนพื้นเมืองเรียก อย่างไทยเรียกว่า “เจ้าคุณ” ฤๅ
 “เจ้าคุณแม่ทัพ” ชื่อที่พะม่าเขาเรียกในพงศาวดารเรียกว่า อาปะระ
 กามะณี ตามขรรคาศึกดิ์

ประวัติของอาปะระกามะณีที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารนั้นเดิม
 เป็นขุนนางอยู่เมืองอังวะ ครั้นเมื่อขมมะเมยจัตวาศึก รุลคักราช ๓๓๒๔

พ.ศ. ๒๓๐๕ สมัยเมื่อแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าเอกทัศพระที่นั่งสุริยามรินทร์
 ครองกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอังวะมังลอกผู้เป็นราชโอรส และไค้ครอง
 ราชสมบัติสืบวงศ์พระเจ้าอลองพญาให้ตั้งหาแมงซ่อง และมีงมหานระ
 ทกกับอาประระกามะนี่คนนั้น คุมกองทัพพระม้ายเข้ามาตีเมืองเชียงใหม่
 ซึ่งในเวลานั้นคนเหมือนจะเขียนอักษรอยู่ เมื่อใดเมืองเชียงใหม่แล้วพระเจ้า
 อังวะจึงตั้งให้อาประระกามะนี่เป็นมะยี่ห้วน ผู้สำเร็จราชการเมืองเชียงใหม่
 ต่อมา ตั้งแต่นั้นเมื่อพระม้ายกกองทัพเข้ามาตีเมืองไทยคราวใด อาประระ
 กามะนี่ก็ไค้เป็นนายพลคุมพวกเมืองเชียงใหม่มาช่วยรบไทยด้วยทุกคราว
 ตลอดมาจนถึงกรุงธนบุรี เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จขึ้นไปตีเมือง
 เชียงใหม่ครั้งที่ ๒ เมื่อขมมะเมยฉศึก จุลศักราช ๑๑๓๖ พ.ศ. ๒๓๑๗
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ยังเสด็จดำรงพระยศเป็นเจ้า
 พระยาจักรีเป็นแม่ทัพหน้า ครั้นนั้นพระม้าย่างให้พระยาจำปานกับพระยา
 กาวีละซึ่งเป็นหัวหน้าพวกชาวเชียงใหม่ คุมพลลงมาต่อสู้กองทัพกรุงธน
 บุรี พระยาจำปานกับพระยา กาวีละ กลับมาสวามิภักดิ์ต่อพระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์เข้าสมทบกองทัพไทยยกขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่
 อาประระ กามะนี่กับพวกพระม้ายเสียเมืองแล้ว ก็พากันถอยหนีขึ้นไปตั้งอยู่ณ
 เมืองเชียงแสน แล้วลงมารบกวนหัวเมืองข้างฝ่ายเหนือต่อมาอีกหลาย
 คราวจนรัชกาลที่ ๓ กรุงรัตนโกสินทร์เมื่อขมมะแมนพศก จุลศักราช
 ๑๑๕๘ พ.ศ. ๒๓๓๐ พระเจ้าอังวะประตงจกกองทัพพระม้ายเพิ่มเติมเข้ามาสมทบ
 กองทัพอาประระกามะนี่ให้ยกลงมาตีเมืองฝางในมณฑลพายัพ ในเวลานั้น

พวกชาวมณฑลพายัพเอาใจมาเข้าข้างไทยเสียหมดแล้ว อาปะระกามะนี่
 เกณฑ์กองทัพผู้คนพลเมืองก็พากันหลบเลี่ยงระสังหารสาย ครั้นกองทัพ
 พระม่านี่มาจากเมืองอังวะไปตั้งอยู่เมืองฝาง ทางเมืองเชียงใหม่ พวก
 ชาวเมืองมีพระยาแพร์ (มังไซย) พระยาของ และพระยาเชียงใหม่
 เป็นหัวหน้าเห็นได้ ทิ้งระคมพวกคพระม่านี่ทิ้งเหลืออยู่ จับได้ตัวอาปะระ
 กามะนี่ส่งลงมาถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ณ กรุง
 เทพมหานคร ๑ จึงได้โปรดให้ถามคำให้การที่พิมพ์

คำให้การของอาปะระกามะนี่ เมื่อถามจะเขียนก็ทอน ก็เรื่องยังทราบ
 ไม่ได้ เพราะหอพระสมุด ๑ ได้ค้นฉบับไว้แต่ตอนที่เล่าถึงพงศาวดาร
 พระม่านี่คนเดียว ส่วนนวนภาษาไทยที่เรียบเรียงคำให้การอาปะระกามะนี่
 ผู้ใดจะเรียบเรียงไม่ทราบ แต่มีลายพระราชหัตถ์พระบาทสมเด็จพระจอม
 เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงชมไว้ในต้นฉบับดังนี้ว่า

“สมุดนี้เป็นสมุดเก่า ส่วนนวนเก่า เรียงแต่ครั้งแผ่นดินพระบาท
 สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ใครเรียงไม่รู้เลข แต่เห็นว่าถูกต้อง
 ที่ใช้ แก่ กย ถึงจะมีคำที่ไม่ควรใช้ บุตรสาว พระวสาตูกเจ้าอยู่
 ย่างก็คิด คำว่า กย กย กย กย กย ๓ ไป อย่างหนึ่งสี่ทุกวันนี้ไม่
 เห็นมีเลข ใช้ กย แล แก่ ถูกทุกแห่ง ให้ข้าสภษณคดีไว้เป็นตัว
 อย่างแล้วส่งสมุดคืนมา สมุดนั้นก็มิใช่สมุดเดิม เป็นฉบับเขาลอกเมื่อ
 แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า ๑ ออก ,,

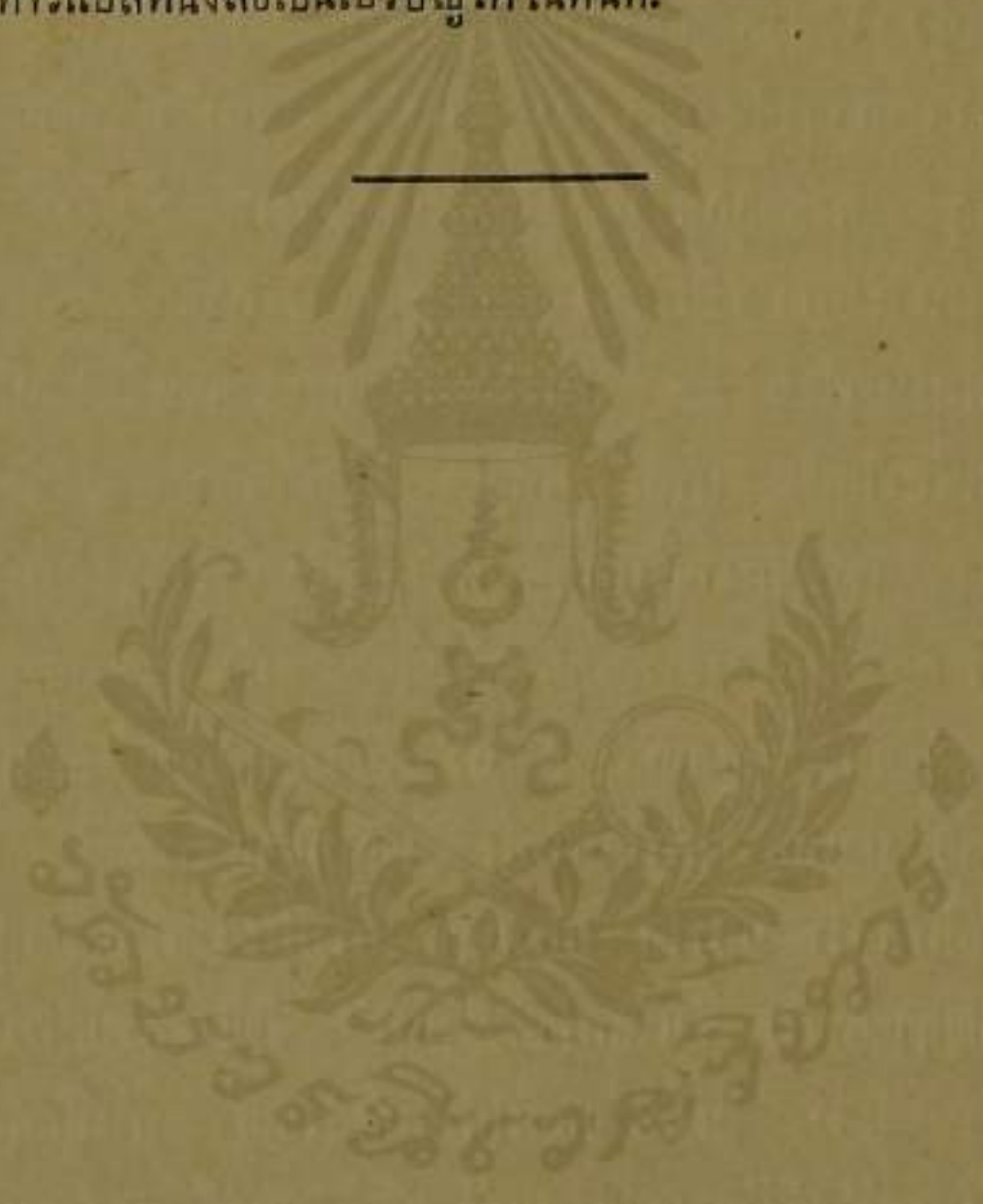
ตามพระราชหัตถเลขาที่ปรากฏมาดังนี้ ควรนับถือว่าหนังสือเรื่อง
คำให้การมะนิหวุ่นนี้ เป็นหนังสือแต่งกศวยอกสถาน ๑

คำให้การมหาโค มหาภุชนั้น มหาโคเป็นไทยชาวกรุงเก่าพระม่าน
จับเอาไปกับพระเจ้าอโศกมหาราช คือขุนหลวงหาวัด (ในคำให้การเรียกว่า
เจ้าวัดประทัง) ไปปลุกกนกเมืองแปร มหาโคตกค้างอยู่ที่นั่นได้ โอกาส
จึงขอเป็นพระภิกษุอยู่หลายพรรษา แล้วสึกออกมาไต่กรรยามีสกชาย
คือมหาภุช ทั้งพ่อลูกฟังบุญอยู่ในพระมเหยงของพระเจ้ามังระ ซึ่งเป็น
มารดาของเจ้าจิงกูจา อยู่มาจนเจ้านายสิ้นบุญแล้ว ค่อยหลบเลียงจากราช
ธานีของพระม่านมาโดยลำพัง แล้วขอเป็นพระพากันหันมาเหมืองไทย
ทางเมืองเชียงใหม่ มาถึงกรุงเทพ ฯ ในรัชชกาลที่ ๒ เมื่อยมเมียด
พ.ศ. ๒๓๕๓ เจ้าพนักงานจึงถามคำให้การในเรื่องประวัติของพระมหาโค
มหาภุช ตลอดจนเรื่องราวเหตุการณ์ในเมืองพระม่าน ในเวลาพระมหาโค
มหาภุชอยู่ที่นั่น ซึ่งทูลเกล้า ฯ ถวายในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ
หล้านภาลัย มูลเหตุของคำให้การทั้ง ๒ เรื่องมีดังกล่าวมานี้

คำที่เรียกว่า มหาโค มหาภุช ข้างที่จะชวนให้ผู้อ่านสงสัยว่า
เป็นเปรียญฤาอย่างไร จึงเรียกว่า “มหา” ซึ่ได้ทราบมาว่า แต่
ก่อนคำว่า มหา ไม่ได้เรียกเฉพาะแต่เปรียญ พระภิกษุองค์ใด
ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอุปการะแล้ว ถ้าเป็นอนุจรก็เรียกว่ามหาทั้งนั้น
จะยกตัวอย่าง เช่นสมเด็จพระพุฒาจารย์โต วัดระฆัง ท่านไม่ได้เข้า
แปลหนังสือ แต่ว่าเทศน์เพราะมาแต่เป็นเณร พระบาทสมเด็จพระพุทธ

ยอดฟ้าจุฬาโลกย์ทรง พระเมตตาโปรดให้อุปสมบทเป็นนาคหลวงที่ในวัด
 พระศรีรัตนศาสดาราม ก็เรียกกันว่า มหาโคแต่นั้นมา มหาโค
 มหาภุชงค์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเห็นจะทรงอุปการะ
 ด้วยปากเพียรหนักซักกลบมาบ้านเมือง จึงใคร่เรียกว่ามหาทั้ง ๒ องค์
 ใช้วิสัยที่จะแปลหนังสือเป็นเปรียญได้ในทันที.

คำให้การชาวอังวะ

๑ ข้าพระพุทธเจ้า มะยู่ทวุ่น ขอพระราชทานทำกฎหมายเหตุแต่
ข้าพระพุทธเจ้าจำไต่ทุกเกล้า ๆ ถวาย แต่ครั้งขัตติยเจ้าอาทิตย์ไส่วย
ราชสมยศเมืองรัตนบรอันวะ แต่ก่อนเมืองหงสาวดีชนแก่เมืองอังวะ
เมื่อศึกราชไท ๓๐๘๘ ปี เจ้าเมืองรัตนบรอันวะจึงตั้งสาอ่องไปเป็นเจ้า
เมือง ให้นายแซงหมู่กรมช้างเป็นปลัดเกียกกายเมืองหงสาวดี ราษฎร
ทั้งปวงเป็นใจรักใคร่ นายแซงหมู่ก็ตกบฏ จับเอาตัวนายสาอ่องฆ่า
เสีย นายแซงหมู่จึงขึ้นเสวยราชสมยศเป็นเจ้าเมืองหงสาวดี ตั้งให้น้อง
ชายคนหนึ่งเป็นพระยาอุปราชา เป็นแม่ทัพเรือขึ้นไปตีเมืองรัตนบรอันวะ
น้องชายคนหนึ่งตั้งให้เป็นพระยาทะเล เป็นแม่ทัพบกยกขึ้นไปตีเมือง
รัตนบรอันวะในขณะ ล้อมเมืองรัตนบรอันวะ ๓ ปี จนถึงศึกราชไท ๓๓๓๔ ปี
จึงไต่เมืองอังวะ แล้วพระยาอุปราชาจึงเอาตัวเจ้าเมืองอังวะและญาติ
วงศ์สงไปเมืองหงสาวดี แต่พระยาทะเลกับภรรยาอยู่ในเมืองอังวะ
ชำระกิจการบ้านเมืองไต่ความว่า อ่องเยะมั่งลองช่องสมผู้คนสืบสืบบ้าน
ประมาณคนสัพพันห้าพัน เอาคนตาลตั้งค่ายที่มุกไซโย พระยาทะเล
กับภรรยา ใช้ให้นายกองคุมไพร่พันห้าร้อยไปสืบข่าว พยคนมั่งลอง
นั่งทางอยู่ที่บ้านนอกสอด ไกลกันกับมุกไซโยทาง ๘๐ ไต่ด้วยกัน
รามัญแตก กลับไปเมืองอังวะ พระยาทะเลเกณฑ์ให้ภรรยาเป็น

แม่ทัพ กัษณะทุกหุ่่นตอดอกะละโย ประมาณคนรามัญห้าพัน พระมา
 หนมนห้าพัน เป็นคนสองหมื่น ยกไปล้อมมุกไซโยสิบห้าวัน ฝ่ายกอง
 ทัพรามัญขาดเสบียงอาหาร ฆ่ากระบือวัวกิน ออกอยากเป็นอันมาก
 มังลองยกกองทัพออกตีทัพรามัญแตกหนีไปเมืองอังวะ มังลองจึง
 เกณฑ์ให้ตามไปแต่เจ้าหนตะวันเที่ยง ไต่เครื่องสาตราวุธเป็นอันมาก
 แล้วพระบาททะเลเกณฑ์ให้กระษัตริย์ อำมาตย์กัษณะทุกหุ่่นตอดอกะละโย
 กัษรามัญห้าพัน พระมาห้าพัน ให้รักษาเมืองรัตนบุรีอังวะ พระบาททะเล
 เกียเอาเครื่องอาวุธปืนใหญ่ปืนน้อย ครอบครวไพร่พล ลงไปเมืองหงสา
 วกทางเรือ ไกลกนกขเมืองอังวะสี่วัน มังลองจึงให้แมงละแมงฉิ่ง
 ไพร่พันห้าร้อยยกไปกองหนึ่ง เสนกหุ่่นกัษไพร่พันห้าร้อยยกไปกอง
 หนึ่งเป็นคนสามพัน ไปกวาดก่อนไต่ไพร่พลเมืองสิบสี่เมืองอยู่ในแขวง
 อังวะ แต่เมืองหนึ่งๆ ประมาณคนพันหนึ่ง สองพัน สามพัน สี่พัน ห้าพัน
 ย่าง เข้ากันแต่พลเมืองเป็นคนสองหมื่น ไต่บ้านในแขวงเมืองอังวะทาง
 ไกลกนกขมุกไซโย ทางวันหนึ่งสองวันสามวันย่าง ยี่สิบบ้าน ๆ หนึ่ง
 ไต่คนร้อยหนึ่ง สองร้อย สามร้อย สี่ร้อย ห้าร้อย พันหนึ่งย่าง แต่บ้าน
 ไต่ ไพร่หมื่นหนึ่ง เข้ากันทั้งเมืองและบ้านแต่กวาดก่อนเกณฑ์มาได้
 เป็นคนสามหมื่น ซ้ายอยู่สิบห้าวัน ครั้นกองทัพกวาดคนมาถึงมุกไซโย
 สามวัน ให้เร่งยกกองทัพไปล้อมเมืองอังวะ มังลองจึงให้เสนาบดี
 แมงละแมงฉิ่งเป็นแม่ทัพหน้า กัษแซงแนงโย ไพร่หมื่นหนึ่ง แมง
 มหาเสนาบดี เสนกหุ่่นเป็นไปซุกแม่ทัพหลวง มองระยุครมังลอง
 กัษคนสองหมื่นยังกัษทัพทั้งยวง ยกไปล้อมเมืองอังวะ วกกันห้าวัน ตละ

บ้านแตกหนีออกจากเมืองอังวะ ไปตั้งมั่นรบอยู่เมืองเปเรไตเมืองอังวะ
ลงมาทางเจ็ดคน มังลองจึงให้มองระผู้บุตรหนึ่งเมืองอังวะอยู่ ๗

๑ ครั้นศักราชได้ ๓๓๓๕ ปี เกอนห้า เจ้าเมืองหงสาวดี จึงให้พระยา
อุปราชานองชาย เป็นแม่ทัพ กบิลละบ้าน กระตักหัวนตอถ่อกระละโย
เป็นกองหน้า ยกทางขกทางเรือชนมาล้อมเมืองอังวะ มองระใช้ ให้คน
ถือหนังสือไปถึงมังลองผู้เป็นขก ว่ารามัญยกกองทัพพลทหารขึ้นมา
ล้อมเมืองอังวะไว้เป็นอันมาก อ่องเจะมังลองจึงเกณฑ์ ให้ยกกองทัพ
มาช่วยรบรามัญซึ่งล้อมเมืองอังวะไว้นั้น เป็นสามทาง ๆ ๓ ๓ ๓ ออกให้
แมงละแกกยไฟร์สองพันเป็นกองหน้า ให้เจ้าตองอน้องมังลองกยไฟร์พัน
หนึ่ง เป็นแม่ทัพยกมาทางขกทางหนึ่ง แต่มุกไซโยไปเมืองอังวะไกล
กันทางสองคนสามวัน ทางนำเป็นเรือใหญ่ร้อยห้าสิบลำ พร้อมไป
ด้วยปืนใหญ่ขนน้อย เครื่องสาครอาวุธลูกกระสุนปืนประสิ่ว จึงให้มะโย
ลาวทมิศราไปกยไฟร์สองพันห้าร้อยกยเรือแปดสิบลำเป็นกองหน้า อรรค
มหาเสนาธิบดีเสนคหวุ่น กยไฟร์พันห้าร้อย กยเรือเจ็ดสิบลำ เป็น
แม่ทัพ ยกลงมาครั้งนั้นทางขกทางเรือตะวันตกตะวันออกเป็นเรือร้อย
ห้าสิบลำ คนหมื่นหนึ่ง จากแต่มุกไซโยทางแปดร้อย ถึงค่ายลบ้าน
จอกยอง กองทัพเรือรามัญประมาณร้อยเศษ นายทัพนายกองสมิง
รามัญไฟร์พลทหารประมาณหมื่นเศษ ได้รบกันกับกองทัพพะม่าทั้งขก
ทั้งเรือช้อยทันนสี่ห้าวัน กองทัพตละบ้านอำมาตยซึ่งเขนแม่ทัพ
เรือแตกหนี ถอยทัพลงไปล้อมเมืองอังวะ กองทัพพะม่าติดตามลงไป
ศักราชได้ ๓๓๓๖ ปี เกอนหกชนสี่ห้าค่ำ พระยาอุปราช สมิง

รามัญ นายทัพนายกองซึ่งลอมเมืององวะนั้นแตกถอยทัพไปตั้งมั่นรบ
อยู่ณเมืองเปร ฯ

๑ เมื่อศึกราชไถ้ ๓๓๓๖ ปี เดือนหกแรมสิบค่ำ เวลาบ่ายเกิดพายุ
ฝนท่าใหญ่ตก ฟ้าผ่าลงมาในวันเดีวนั้น ๑๖ หน ผ่าลงที่เสาศึก
กระดานแผ่นทองเขียนเป็นอักษรไว้ จอนามเมืองในประทเมืองที่ ๑ ผ่า
เสาศาเบญจพาศข้างตันท ๒ ผ่าซุ้มประตูปราสาทที่ ๓ ผ่าคันทัน
แคในวังที่ ๔ ผ่าลงทมุขปราสาทที่ ๕ ผ่าลงทอกกลางที่ ๖ ผ่าเสาศึก
กุกูท ๗ ผ่าพระเจดีย์ที่ ๘ ผ่าพระเนียบข้างที่ประทเมืองที่ ๙ ผ่าลงซุ้ม
ประทเมืองที่ ๑๐ ผ่าลงที่สระในวังที่ ๑๑ ผ่าลงที่เรือนไพร่ในเมือง
ที่ ๑๒ ผ่าคันทาลในเมืองที่ ๑๓ ผ่าคันทโพธิ์ในเมืองที่ ๑๔ ผ่าคันทมะขาม
ข้อมในเมืองที่ ๑๕ ผ่าลงที่กระดานแผ่นทองที่จารกบึกไว้ตรงหน้าประตู
วัง แต่ครั้งมั่งสองได้เป็นเจ้า สร้างปราสาท ตั้งกำแพงเมืองขเดือน
วันคันทจารกคักราช ๓๓๓๕ ปี เดือนสิบสองชนคันทนันท ๑๖ มั่ง
สองจึงหาเสนาบดีพราหมณยโรหิต โหราพฤคมาตย์มา มั่งสองจึง
ถามว่า ฟ้าผ่าลงที่เมืองมุกไซโยวันเดีวแต่ตะวันย้ายไปจนเป็น ๑๖ หน
ถึงนี้ ผู้ใดใครได้พบเห็นเหตุผลเป็นประการใดบ้าง โหราพราหมณยโร
หิตทำนบายว่า มั่งสองจะมีบุญญาธิการ จะได้ปราบยุคเข็ญซึ่งเขียน
เขียนศัทรอยู่แก่เมืององวะจะพ่ายแพ้เป็นมั่นคง มั่งสองจึงว่าถากถึงนี้
คักราชไถ้ ๓๓๓๖ ปี เดือน ๗ ชน ๓ ค่ำ มั่งสองจะยกทัพทั้งยกทั้งเรือ
กับเสนาบดีและนายไพร่ซึ่งอยู่ในเมืองมุกไซโยและเมืององวะเป็นคนสาม
หมื่น ให้มั่งสองระผู้บุตรเป็นทัพหน้า มั่งสองเป็นทัพหลวง ยกลงไปรบ

เมืองหงสาวดีคิดเคืองแค้นแรมสี่สัปดาห์ มอญระยตรมิ่งสองซ่งเป็นกอง
 ททัพหน้ายกไปก่อน ได้รบกันที่กองทัพรามัญพระยาอปราชานองเจ้าเมือง
 หงสาวดีที่เมืองเปร์ แต่เคืองแค้นแรมสี่สัปดาห์ กองทัพพระยา
 อปราชาสมิงรามัญทั้งปวง แยกหนีถอยหลังทัพลงไปตั้งรยอยู่ณเมือง
 ย่างกุ้ง แต่ทัพมิ่งสองตั้งขังทัพอยู่ณเมืองเปร์ มอญระยซ่งเป็นทัพหน้า
 คิดพันตามกันลงไปรบที่เมืองย่างกุ้ง แต่ณเดือน ๑๓ ข้างแรมในยี่น
 ครันเมื่อศักราชได้ ๓๓๓๗ ปีเคืองแค้นแรม ๕ คำ พระยาอปราชาสมิง
 รามัญแตกจากเมืองย่างกุ้ง ไปตั้งมั่นอยู่ณเมืองเสียง มิ่งสองยก
 ลงมาอยู่ณเมืองย่างกุ้งขึงหนง ให้กองทัพหน้ามอญระยซ่ง เป็นไป
 ชุกแม่ทัพหลวง กับเสนาบดี เสนกัห่วน แมงละแมงหนอง นายทัพ
 นายกองทั้งปวง ยกไปตีเมืองเสียงแต่เคืองแค้นข้างแรมได้ ๑๓ เดือน
 ได้เมืองเสียง แล้วพร้อมทัพยกยมิ่งสองที่เมืองเสียงนั้น แล้วมิ่งสอง
 กับมอญระยตร กับเสนาบดีนายทัพนายกองทั้งปวงยกไป มิ่งสอง
 ให้ตั้งเมืองที่ตำบลบ้านเจดวะคี ทางไกลกันกับเมืองหงสาวดี ๕๐ เส้น
 พระยาหงสาวดีให้อำมาตย์ ผู้ใหญ่เขาเครื่องบรรณาการออกมาให้แก่มิ่ง
 สอง แล้วเจรจาความเมืองกันว่า พระยาหงสาวดีจะเอาขัตติมาให้แก่
 มิ่งสอง ๆ จึงสั่งว่าอย่าเพ้อให้กองทัพทั้งปวงล่วงเข้าไปตีเมืองปะโก๊กก่อน
 ครันถึงศักราชได้ ๓๓๓๘ ปีเคือง ๕ ขัน ๕ คำ เจ้าเมืองหงสาวดีเอาขัตติ
 มาอายุ ๑๗ ปีมาให้แก่มิ่งสอง แล้วพระยาอปราชาพระยาทะเลสุน้อง
 ทะเลบ้านผู้หลานพระยาหงสาวดี คิดเคืองพระยาหงสาวดีว่า ทำไม่จึง
 เอาลูกสาวไปยกให้แก่มิ่งสอง พระยาพะระออกไปเป็นขามิ่งสองก็ออก

ไปเจ็ด แต่ข้าพเจ้าก็ยเสนาบดีทั้งปวงจะสู้กว่าจะตายในเมือง พระยา
 หงสาวดีจึงว่า เมื่อแลพระยาอู่ราชา พระยาทละ ตละย่าน มียอมให้
 เมืองเป็นขามังลอง เสียลูกสาวคนหนึ่งก็แล้วไปเจ็ด พระยาหงสาวดี
 กลับทำสงครามรบกับมังลอง ๆ จึงสั่งแก่นายทัพนายกองทั้งปวงว่า พระ
 ยาหงสาวดีเสียศอกแล้ว กลับจะทำสงครามรบกันกับเราอีกเล่า จึงสั่ง
 ให้นายทัพนายกองทั้งปวงเร่งเข้าล้อมเมืองหงสาวดีประมาณ ๓๕ วัน ไพร่
 พลเมืองทั้งปวงซึ่งอยู่หน้าตเชิงเทินเมืองหงสาวดี ก็เป็นใจด้วยมังลอง
 รุกเพลิง ทงเชือกตงมาช่วย กองทัพพระมาเข้าไปในเมือง จับได้พระยา
 หงสาวดี พระยาอู่ราชา พระยาทละ แลเสนาบดีได้ในเวลากลางคืน
 วันนั้น ศักราชได้ ๓๓๓๘ ปีเดือน ๘ มังลองจึงพาเอาพระยาหงสาวดี
 และญาติวงศ์ ทั้งเครื่องขบขีรวาร กลับขึ้นไปเมืองมกไซโย ครั้นถึง
 เมืองมกไซโยแล้ว มังลองจึงเลี้ยงพระยาหงสาวดีทั้งบุตรภรรยาเสนา
 อำมาตย์ไว้ให้อยู่เป็นสุข ฯ

๑ ครั้นศักราช ๓๓๒๓ ปีเดือน ๓ แรม ๓๐ ค่ำ มังลองจึงเกณฑ์
 มอระผู้บุตร กับอำมาตย์ชื่อแมงละราชา แมงละแมงหมอง กับไพร่
 สองหมื่นเป็นกองหน้า มังลองเป็นทัพหลวง กับไพร่สามหมื่น ทั้งทัพ
 หน้าทัพหลวงเป็นคนที่ห้าหมื่น ยกเข้าไปกรุงทวารวดีศรีอยุธยา ถึง
 ๓ เดือน ๕ ขึ้น ๓๕ ค่ำ มาถึงเมืองเข็รเป็นฤดูฝน มังลองหยุดทัพอยู่ที่
 เมืองเข็ร มังลองจึงยกเอามอระผู้บุตรมาไว้ในกองหลวงด้วย มังลอง
 จึงเกณฑ์ ให้แก่แมงละราชา แมงละแมงหมอง กับไพร่สองหมื่นลงไป
 แรมทัพอยู่ที่เมืองย่างกุ้ง ครั้นสิ้นเทศกาลฝนถึงเดือน ๓๓ มังลอง

มองระยงที่พ้อออกจากเมืองเป็ร มาถึงเมืองย่างกุ้งณเดือน ๓๓ มังลอง
 สั่งให้แมงละราชา แมงละแมงฆ้อง กบฏไพร่สองหมื่น เป็นกองหน้าไป
 ตีเมืองทรวาย มังลองแต่งกำปั่น ๕ ลำ กบฏเรือรบทะเล ๕๐ ลำ บรรทุก
 เสบียงอาหารกบฏคนหมื่นหนึ่ง ตั้งให้อากาไบหมี่เป็นนายทัพยกนายทัพเรือ
 ไปตีเมืองทรวาย ครั้นตีเมืองทรวายแล้ว มังลองเข้ายึดเมืองทรวาย
 มังลองจึงสั่งให้แมงละราชา แมงละแมงฆ้องกองหน้า ยกไปตีเมือง
 มรวีต เมืองตะนาว ทางเรือ มังลองจึงสั่งให้อากาไบหมี่กบฏไพร่ใน
 ลำเภาทมนหนึ่ง ยกไปตีเมืองมรวีต เมืองตะนาว ทางบก มังลอง
 ยกทัพติดตามที่เคี้ยว กองทัพไปทางบกยังไม่ถึง แมงละราชา แมงละ
 แมงฆ้อง ทัพเรือตีเมืองมรวีต เมืองตะนาวไต่ก่อน ครั้นมังลองถึง
 เมืองมรวีต เมืองตะนาว ยี่ขยงรพลไว้ที่เมืองตะนาว มังลองจึงให้
 แมงละราชา แมงละแมงฆ้องกบฏไพร่สองหมื่น มังลองจึงตั้งให้มองระ
 ยงบุตรเป็นแม่ทัพหน้า ได้ขังค้ำแมงละราชา แมงละแมงฆ้อง ยกเข้ามา
 กรุงทวารวดีศรีอยุธยา มังลองยกเป็นทัพหลวงเข้ามา ครั้นถึง
 กรุงศรีอยุธยา มังลองยังเกิดเป็นวรรณะโรคสำหรับบรรช้วยหนักลง
 มังลองจึงสั่งให้แมงละแมงฆ้องเป็นกองวังหลัง กบฏไพร่หมื่นหนึ่ง
 มังลองจึงถอยทัพกลับไปทางระแหง แต่จากบ้านระแหงไปทาง ๑๐๐
 ถึงปลายด่านต่อแดน มังลองถึงอนิจกรรมตาย มองระยงบุตรเอาศพ
 มังลองผู้บิดาใส่เรือทามไปตั้งเมืองมุกไซโยแต่เดือน ๖ ข้างขึ้น แล้ว
 ให้เอาเงินพันแกงเงินพันช้าวทำศพเผาด้วยส่วยเอาน้ำกลหลายค้ำเพลิง แล้ว
 เก็บอัฐิมังลองใส่หม้อใหม่ปักทองเอาไปตั้งเสียบกลางน้ำ ข

๑ ครั้นศึกราชไต่ ๑๓๒๒ ปี เดือน ๕ บุตรมิ่งของพ่อชอมมิ่งลอกลูก
 ชายใหญ่ไต่ราชสมบัตินั้น และแมงละแมงหม่องอำมาตย์ กษ
 ัตริย์คนหนึ่ง ซึ่งเข็นกองรงหัดถึงมาดงเมืองอองวะเดือน ๖ แมงละ
 แมงหม่อง กษัตริย์คนหนึ่ง ก็ไล่กวาดต้อนผู้คนครอบครัวในแขวงเมือง
 อองวะ เข้ามาช้องสมไว้ ในเมืองอองวะ ก็คึกขยว ไม่ยอมเป็นข้า
 เข้าด้วยมิ่งลอกซึ่งเข็นเจ้าอยู่เมืองมุกไซโยหามิไต่ มิ่งลอกผู้เป็นบุตร
 มิ่งลอกซึ่งไต่ราชสมบัตินั้น จึงรู้ว่าแมงละแมงหม่องคึกการกขยวไม่เข้า
 ทัพ จึงแต่งให้ จิตะราชาแซงนาง โยแมงแงปะละสับกุง โยกับคนสอง
 หนมนเข็นกองหน้ายกลงมาล้อมเมืองอองวะไว้ มิ่งลอกจึงยกลงมาทักกับคน
 สามหนมนตั้งอยู่เมืองจะแกงคนละฟากน้ำ แต่รบกันอยู่ถึงเจ็ดเดือน
 จึงไต่เมืองอองวะ แมงละแมงหม่องหนีออกจากเมือง กองทัพไล่ติดตาม
 ไปยิงแมงละแมงหม่องตาย มิ่งลอกจึงเลิกทัพกลับไปเมืองมุกไซโย ฯ

๑ ครั้นศึกราชไต่ ๑๓๒๓ ปี เดือน ๕ บึงเกิดอศักรวยแผ่นดินไหวไต่
 ยืนเสียงคิงก๊กของตงตงเสียงขึ้นทั่วไปทั้ง ๕ ทิศ บึงเกิดเป็นสระและ
 ลำภูกันขาว ในขนน้องชายมิ่งลอกผู้ชอสะโตะองจะหน้าซึ่งไต่ ไปนั่ง
 เมืองทองอุ คึกขยวต่อมิ่งลอกผู้หลานซึ่งไต่ราชสมบัตินั้นอยู่ณเมือง
 มุกไซโย แต่งให้ยะละแมงแตงสันละกผู้เป็นอำมาตย์คุมพลห้าพัน
 ยกชนมากวาดต้อนเอาคนทเมืองเปร์ไปเมืองทองอุ มิ่งลอกรู้ว่าสะโตะ
 องจะหน้าเจ้าเมืองทองอุคึกขยว จึงแต่งให้แมงแงพะละคุมพลสาม
 พันเป็นทัพหน้า ตั้งให้ โยสัทห่วนคุมพลเจ็ดพันเป็นกองหนุน ให้ยกไป
 รบเอาเมืองทองอุ ศักราช ๑๓๒๔ ปี เดือน ๓๒ มิ่งลอกจึงเกณฑ์

ให้อากาศอแห่งคุมพลหม่นหมอง ยกเป็นกองหน้า มังลอกกับพลสอง
หม่นเป็นทัพหลวงยกไป เดือน ๓๒ แรม ๓๐ ค่ำถึงเมืองทองขู เดือน
๒ ค่ำไคเมืองทองขู จับไคสี่โคระจะหน้า ทั้งยตรภรรยาเสนา
อำมาตย์ กวาคต้อนเอาชนไปณเมืองมุกไซโย ครั้นถึงแล้วจะไค
ทำอันตรายเสียหามิไค มังลอกเลี้ยงไว้คึงเท่ายศนี้ และตละข่าน
พระยาต่อพระยา ชงพายตรภรรยาอพยพหนีไป เมืองศรีเมือง
หงสาวดีแตกครั้งนั้นไปอยู่เกาะยื่นแขวงเมืองมัตมะ มังลอกจึงสั่ง
ให้ละเมืองห่วนคุมพล ๓๐๐๐ ให้ไปเกลยกล้อมตละข่าน พระยาต่อ
พระยา ละเมืองห่วนยกมาถึงเมืองมัตมะ เกลยกล้อมตละข่านพระ
ยาต่อพระยากี่เข้าควย ตละข่านจึงว่าแก่ละเมืองห่วนว่าถ้าข้าพเจ้าเป็น
ข้าพเจ้าองวะข้าพเจ้าก็เป็นคนไฉ่ และเจ้าองวะไคข้าพเจ้าแล้ว เลยง
ข้าพเจ้าไว้ ไม่ฆ่าข้าพเจ้าเสีย เจ้าองวะก็เป็นคนไฉ่ แต่ว่าจับมารดา
ข้าพเจ้าไคครั้งหงสาเสียนั้นแล้ว ถึงชีวิตจะตายจะขอเห็นหน้ามารดา
หน้อยหนึ่งเด็ก แล้วส่งไปเมืองมุกไซโย มังลอกก็เลี้ยงตละข่าน
พระยาต่อพระยาไว้

๐ อนึ่งเมืองเซียงใหม่กับเมืองออกหาสยเจ็ดหัวเมืองนั้น เคยขึ้น
แก่เมืองรัตนบุรีองวะ บัดนี้ละอย่างประเวณีเสีย หาไคไปมาเอา
เครื่องบรรณาการมาถวายตามอย่างตามธรรมเนียมแต่ก่อนไม่ ครั้น
ศักราชไค ๓๓๒๕ ปี เดือน ๓๒ ขึ้น ๘ ค่ำ มังลอกจึงเกณฑ์ให้ตั้งหา
แมงหม่องคุมคน ๓๐๐๐ เป็นกองหน้า จึงตั้งให้ฮาประระกามเป็นคนเจ็ดพัน

เป็นกองหนุนยกไปตีเมืองเชียงใหม่
รชกัน & เคื่อนไตเมืองเชียงใหม่
ภรรยา กองทัพยังมีไตกลับคืนไป
ก็ปลงศพตามอย่างธรรมเนียม ฯ

เคื่อนฮ้ายถึงเมืองเชียงใหม่
จับเจ้าจันผู้เป็นเจ้าเมืองไตทั้งบุตร
มังลอกถึงอนิจกรรมเคื่อน & นั้น

๑ คักราช ๓๓๓๕ ขเคื่อนสนน มอกระผู้บุตรมังลอก เป็นน้อง
มังลอก ได้ขึ้นเสวยราชสมบัติ และอาประระกามะนี้ ซึ่งเป็นนาย
ทัพภาคเมืองเชียงใหม่ จึงเกณฑ์ให้มทานะระทากัยคนเจ็ดพัน คน
เอาเจ้าจันทั้งบุตรภรรยาไปถวายมอกระ แต่อาประระกามะนี้กับคนสามพัน
อยู่รักษาเมืองเชียงใหม่ มอกระจึงมีนามปรากฏชื่อว่าเจ้าข้างเผือก
จึงเลี้ยงเจ้าจันและบุตรภรรยาเจ้าจันไว้คังเท่ายศตน

ณเคื่อน ๓๓ ในขนน มอกระจึงสั่งให้โยลิกห่วนลงมาทำเมืองสร้าง
ปราสาทเมืองอังวะ ตละข้านจึงคิดประทุษร้าย ให้นายทวยข่าว
ตละข้านจุดไฟขึ้นในเมืองมุกโซโย พิจารณาได้ความว่าตละข้านให้จุด
ไฟขึ้นทงนี้ จะคิดการทำร้ายเจ้าอังวะ มอกระจึงสั่งให้ประหารชีวิต
ตละข้านเสีย ฯ

๑ คักราชไต ๓๓๒๖ ขเคื่อน ๓๒ มอกระจึงสั่งให้อะแซห่วนก
คิงจาโย คนไพร่หมนหนงเป็นกองหน้า มอกระคุมไพร่สองหมนเป็น
ทัพหลวง ยกไปตีเมืองกะแซ ในขนนเคื่อนยข้างขนไตเมือง กวาด
เอาเชือกวงค์และเจ้ากะแซมาถึงเมืองมุกโซโยแต่ณเคื่อนสาม ฯ

๑ ครนคักราชไต ๓๓๒๗ ขเคื่อนหก มอกระลงมาจากเมืองมุก
โซโยเสวยราชย์เมืองอังวะ จึงเลี้ยงเจ้ากะแซและบุตรภรรยาเจ้ากะแซ

ไว้ค้ำเท้าขี้คน ถึงณเคอนเจ็ดแรมห้าค่ำในวันเคยวันนั้นยังเกิดเป็นพาย
ใหญ่ฝนตกฟ้าผ่าลงที่หอกลองที่ ๓ ผ่าลงที่ยอกปราสาทเป็นไฟค้ำขึ้น
เท่าวงกระถังยอกปราสาทหักสับลงมา ค้ำไฟไต้ พายุและฝนก็ขึ้นศาล
หาย มองระจงถามไหราพุดมาจากรั้วพราหมณปโรหิต และพระ
ราชาคณะนักปราชญ์ราชบัณฑิตผู้มีปัญญา จึงทำนายว่าพระราชวงศ์
และอาณาประชาราษฎร์ในขอบเขตหเสมาจะอยู่เย็นเป็นสุข ค้ำยัคค้ำ
เชื้อและศักรทั้งปวง ให้ชำระสะเกศให้ปล่อนักโทษ และสรรพ
สัตว์ทั้งปวงซึ่งคองทุกขเวทนาซึ่งไว้นั้น ๗

๑ เมื่อครั้งศึกราช ๑๓๒๗ ปี เดือน ๑๒ มองระจงสั่งให้ลยพระกงโย
ยานกวนจอโยคุมไพร่ห้าพันยกเป็นทัพหน้า ทัพหนุนั้นให้เมียนห่วน
เนเมียวมหาเสนายกคุมไพร่ห้าพันยกมาทางเหนือ ค้างเทศกาลฝนอยู่
ณเมืองนครเชียงใหม่ ทางทวายนั้นให้เมคราโยคุมไพร่ห้าพันเป็น
กองหน้า ทัพหนุนั้นให้มหานระระทาคุมไพร่หมื่นหนึ่งยกมายังกรุงศรี
อยุธยา ค้างเทศกาลฝนอยู่ณเมืองทวาย ออกพระวิสาแล้วยก
ทั้งทางเหนือทางใต้เข้าไปตีโคกกรุงศรีอยุธยาแล้ว กลับทัพไปเมือง
รัตนบุรีองวะ ๗

๑ เมื่อศึกราชไต้ ๑๓๒๘ ปี ในศึกราชไต้ ๑๓๒๘ ปีนั้น ซ้อยกเข้า
มาลงเมืองแขงหวี โกลกันกับเมืององวะทางลยห้าวัน มองระจงสั่ง
ให้คิงจาโยกับไพร่ห้าพันเป็นกองหน้า อะแซห่วนกับไพร่หมื่นหนึ่งเป็น
ทัพหนุน ยกไปตีช้อยแตกไป ๗

๑ ครั้นศึกราชไถ้ ๓๑๒๘ ปี ช้อยกทัพกลับเข้ามาอีกครั้งหนึ่ง มา
 ถึงค่ายข่านของนโกลกนกกยของวะทางคินหนง มอจระจึงสั่งให้อะแซ
 หุ่นกั โยลัคหูน เมียนหูน สามนายเป็นแม่ทัพคุมทหารเป็นอันมาก
 ไครบกันกับช้อสามวัน กองทัพช้อแตก จับได้นายทัพช้อแะชูแห
 กุนตาแะ เมียนกุนแะ ประชูแะ ๕ นาย กัยทหารนายและไพร่เป็น
 คนหกพัน มอจระจึงสั่งให้เลี้ยงไว้คังเท่ายคน ๗

๑ ครั้นศึกราชไถ้ ๓๑๓๓ ปี ช้อยกทัพกลับเข้ามาอีกเป็นสามครั้ง ครัง
 หลังกวยชวยโยเป็นแม่ทัพช้อ กัยรพลเป็นอันมาก มาถึงเมืองกองคุง
 ปะมอ โกลกนกกยเมืองอ้งวะทางลือหัววัน มอจระจึงสั่งให้คิงจาโยตะ
 เรียงรามะกัยไพร่ห้าพันเป็นกองหน้า คังให้อะแซหุ่นกัคุมไพร่หมื่น
 หนึ่ง ทั้งทัพหน้าทัพหลวงเป็นคันทมนห้าพัน เป็นแม่ทัพยกไปทางบก
 ทางเรือันให้จางหูน เลค้อหูน กัยพลห้าพันเป็นกองหน้า อ้ามะลอก
 หูนเป็นนายกองขบใหญ่ คุมพลหมื่นหนึ่งเป็นแม่ทัพทั้งทางบกทางเรือ
 ไปถึงพร้อมทัพกันณเมืองกองคุงปะมอ ทัพทั้งสองฝ่ายก็วอวังคังมัน
 เจรจากความเมืองกัน กวยชวยโยแม่ทัพช้อ จึงให้อ้ามาคัยมาหา
 อะแซหุ่นกั ว่าจะขอให้แม่ทัพช้อกัยแม่ทัพพะม่าเระจากความเมืองกัน
 อะแซหุ่นกัจึงสั่งให้ปลุกโรงในท่ามกลางแล้ว แม่ทัพทั้งสองฝ่าย
 ไปพร้อมกันณโรง เระจากันว่าคังแตวันันไป ขอให้ชาคสงครามกัน
 จะเป็นมิตรสันถวะแก่กัน อาณาประชาราษฎรไพร่พลเมืองจะได้ ไปมา
 ช้อขายถึงกัน อะแซหุ่นกัก็ยอมพร้อมกัยนายทัพนายกองทั้งปวง
 เลิกกองทัพกลับลงมาณเมืองอ้งวะ ในคักราชไถ้ ๓๑๓๓ ปี ณเดือนเจ็ด

ชนสืบคำ พ้าผ่าลงที่เสาศิกกะคานแผ่นทอง ทวารกนามประตูเมืองไว้
 นน ครั้นณเดือนแปดเจ้าเมืองจันทบุรี นำเอาบุตรสาวมาถวายคนหนึ่ง ฯ

๑ ครั้นศักราชได้ ๓๓๓ ปี เจ้าวังคีติเยนเจ้าเมืองหลวงพระบาง
 ยกลงมาตเมืองจันทบุรี เจ้าเมืองจันทบุรีชอกชังไปณเมืองอังวะ มอญระ
 เจ้าอังวะจึงสั่งให้ชีกชิ่ง โยคุมไพร่สองพันเป็นกองหน้า ให้เนมะโยมหา
 เสนายก คือ โยสุพลา คุมไพร่สามพันเป็นแม่ทัพหลวง ลงมาตเมือง
 หลวงพระบางได้แล้ว โยสุพลา กลับขึ้นไปพร้อมทัพกันณเมืองจันทบุรี
 ค้างเทศกาลฝนอยู่ทนน ฯ

๑ ครั้นศักราชได้ ๓๓๔ ปี สิ้นเทศกาลฝน โยสุพลาจึงยกกองทัพ
 ลงมาตเมืองลยแลเมืองพิไชย รบกันกับกองทัพกรุง กองทัพโยสุพลา
 แดกหนีถอยทัพไปตั้งอยู่ณเมืองเชียงใหม่ ค้างเทศกาลฝนอยู่ ฯ

๑ ครั้นศักราชได้ ๓๓๕ ปี ในชั้นนั้นกระแซกศึกกษัตริย์อังวะ ทัพ
 อำมาตย์จันตะวอชยกิเล โยกับไพร่กระแซสามพันศึกกษัตริย์ ไซ้ให้
 โยศึกกระแซเอาเพลิง จุดชนทมมเมือง โยศึกจุดเพลิงศาลาวิชัยกิจ
 จุดชนวิมวักคิดแห่งหนึ่ง พอจับตัวกระแซ โยคือได้ตามให้การว่าจันตะวอ
 อำมาตย์ชยกิเล โยไซ้ให้ โยศึกจุดเพลิงชนสถิต แล้วจะยกคนสามพัน
 เข้าตีเอาเมือง จะฆ่าเจ้าเมืองอังวะเสีย พิจารณาได้ความเป็นสัตย์สั่งให้
 ฆ่ากระแซนายและไพร่สามพันเสีย ออกพระวัสสาแล้วจึงเกณฑ์ไพร่พระยา
 จำบ้าน กับแสนหัวไพร่สาวพันหนึ่งยกเป็นกองหน้า ให้เนมะโยกามะน
 ฝ้าเมืองเชียงใหม่อยู่ โยสุพลา กับไพร่สามพันมาแก้ทัพ เป็นแม่ทัพ
 ยกลงมาตกรุงทวารวดีศรีอยุธยา ยกออกจากเมืองเชียงใหม่คนหนึ่ง

ประมาณทางห้าร้อย ไปสุพลารู้ว่าพระยาจำข้าน ก็คิดการประทุษร้าย
เข้าช่วยกองทัพไทย กลับจะรบไปสุพลฯ จึงกลับทัพเข้าไปอยู่ในเมือง
เชียงใหม่ พอกองทัพกรุงศรีอยุธยาขกชนมา ทั้งกองทัพกาวิละ
พระยาตกร พระยาจำข้าน บรรจบกันเข้าล้อมเมืองเชียงใหม่ ไปสุพล
เนมะโยกามะนี้ แยกหนีออกจากเมืองเชียงใหม่ ไปอยู่เมืองหน้า
ฝ่ายภรรยาไปสุพลฯ ซึ่งอยู่เมืองอังวะนั้น เจ้าอังวะจำไว้ ภรรยาไปสุพลฯ
ให้คนมาบอกไปสุพลฯว่า อย่าให้ไปเมืองอังวะเป็นอันขาดทีเดียว ไป
สุพลฯ จึงหลบหลีกอยู่ณบ้านชยเกษน ใกล้กับเมืองคองอทางห้าวัน ฯ

๑ เมื่อศึกราชไถ่ ๑๓๓๕ ปี มีตราลงมาแต่เมืองอังวะ ให้ปะกัน
ห่วนเกณฑ์เอารามัญหมื่นหนึ่งเป็นแม่ทัพไปตีกรุงศรีอยุธยา ปะกัน
ห่วนจึงเกณฑ์ให้พระยาเจ่ง ตละเซ่ง พระยาอู เป็นกองหน้า กัยไพร่
สามพัน ให้แพ็กจาเป็นแม่ทัพยกก่อน ไปตั้งฉางอศมีฉางปากัก
ลำเลียงเอาเสบียงอาหารเข้าไว้ ให้ไถ่เต็มฉาง ออกพระวัสส์สาแล้ว
ปะกันห่วนกัยไพร่เจ็ดพันจึงจะยกไปตาม ฯ

๑ ครั้นศึกราชไถ่ ๑๓๓๖ ปี จะให้ยกกองทัพลงมาแต่เมืองอังวะไปตี
เอากรุงทวารวดีศรีอยุธยา ปะกันห่วนผู้เป็นเจ้าเมืองมัตมะ เกยเอาเงิน
ทองแก่ภรรยานายทัพนายกอง และไพร่สมิงรามัญซึ่งยกไปทำฉางนั้น
ไพร่พลเมืองไถ่ความเคียดครอนนัก ตละเก็งจึงมีหนังสือไปถึงพระยา
เจ่ง ตละเซ่ง สมิงรามัญทั้งปวง ว่าปะกันห่วนทำให้ไถ่ความร้อนเข็ด
สุกที่จะทนแล้ว ให้พระยาเจ่ง ตละเซ่ง สมิงรามัญ เร่งคิดยกทัพกลับ
มาณเมืองมัตมะเป็นการเร็ว พระยาเจ่ง ตละเซ่ง สมิงรามัญทั้งปวง

พร้อมกันจับแพ็กจำแม่ทัพฆ่าเสียแล้วกลับไปพามาเมืองมัตมะ ปะกัน
 หุ่นเจ้าเมืองมัตมะ อะคงหุ่น รู้ว่าพระยาแจ้ง ทะละเซ่ง ฆ่าแพ็กจำ
 เสีย ยกทัพกลับมาเมืองมัตมะ ปะกันหุ่น อะคงหุ่น ลงเรือหนี
 ไปเมืองอย่างกึ่ง พระยาแจ้ง ทะละเซ่ง นายทัพนายกองสมิงรามัญ
 ยกคชชนไปตีไต่ค่ายตักทะเลริมเมืองอย่างกึ่ง พอกองทัพหน้าอะแซ
 หุ่นยกกลับมาแต่เมืองอังวะ ไต่รบกันกับกองทัพพราหมณ์ที่เมืองอย่างกึ่ง
 พระยาแจ้ง ทะละเซ่ง นายทัพนายกองสมิงรามัญ แตะหนีลงมา
 เมืองมัตมะ พาครอบครัวอพยพเข้ามากรุงทวารวดีศรีอยุธยา กองทัพ
 พระม้ายกตามมาจับไต่แต่ทะเลถึงที่บุตรภรรยาคนแขวงเมืองมัตมะ สัน
 ฆไปถวาย ครั้นนั้นมองระกับเสนาบดีลงมาขกัอยู่ณเมืองอย่างกึ่ง
 มองระจึงให้ถามทะเลถึงว่า ทวีคึกการประทุษฐูร้ายในครั้งนั้น ใครรู้เห็น
 เป็นใจควยควข้าง ทะละถึงว่าพระยาหงสาวดี พระยาอุปราชาผู้ของ
 มัตมะให้คนลอบมาลงข้าพเจ้ากับพระยาแจ้ง ให้ชักชวนกันแต่บรรดา
 สมิงรามัญทั้งปวง จับเอาบรรดาพระมานายไพร่ซึ่งอยู่ในเมืองมัตมะ
 ฆ่าเสีย แล้วให้ยกกองทัพเข้าเมืองอย่างกึ่งขึ้นไปจนถึงเมืองอังวะ
 ถามสอบพระยาหงสาวดี พระยาอุปราชา วยเป็นสัตย์ มองระจึงสั่ง
 ให้เอาพระยาหงสาวดี พระยาอุปราชา กับทั้งทะเลถึง ไปประหาร
 ชีวิตเสีย ฯ

๑ ครั้นคึกราชได้ ๑๓๓๖ ปี อะแซหูนุกยกกองทัพเข้ามาตกรังศรี
 อยุธยา กองทัพหน้ายกเข้ามาถึงเมืองราชบุรี กองทัพไทยจึงล้อมไว้
 อะแซหูนุก จึงบอกขึ้นไปถึงมองระเจ้าอังวะ ึ่งให้อะคงหุ่นมัง โยะ

กษัตริย์สามพันรัย อาสาจะมาตีแหกเอาคนสามพันในค่ายล้อมเขานางแก้ว
 ให้ได้ ครั้นเขาคองทัพไทยซึ่งล้อมพระม้าวานั้น ไพร่พลพระม้ากองทัพบ
 ช่วยล้มตายเป็นอันมาก อะแซห่วนก็จึงบอกหนังสือไปถึงมอญพระเจ้าอังวะ
 ว่าถ้าจะเอาคนสามพันให้ได้จะเสียคนกว่าสามหมื่น ด้วยจวนเทศกาลฝน
 ไพร่พลอดเสบียงอาหาร จะขอถอยทัพมาแรมค้างอยู่ณเมืองมัตตะ
 ก่อรุ่งขึ้นหน้าชาพเจ้าจึงจะยกกองทัพเข้าไปตีกรุงศรีอยุธยา ทั้งพระม้าว
 สามพันทั้งนายทัพนายกองเอามาถวายให้จึงได้ มอญพระเจ้าอังวะจึงตอบ
 ไปว่า ซึ่งอะแซห่วนก็บอกมานั้นชอบด้วยราชการอยู่แล้ว ทั้งนัก
 สุกแต่อะแซห่วนก็จะคิดผ่อนปรนเอากรุงศรีอยุธยาให้จึงได้ ฯ

๑ ครั้นศึกราชไถ้ ๓๓๓๗ ปี มอญระกลับขึ้นไปณเมืองอังวะ ครั้น
 ๓๓๓๘ ปี ในขึ้นนั้น อะแซห่วนก็ให้แม่ยายกับนายกองผู้ชื่อย กษัตริย์
 ยี่แถมองจอ บันยตะจง ๓ นาย กษัตริย์สองหมื่น ให้ยกไปทางระแหง
 อะแซห่วนก็กษัตริย์หมื่นห้าพัน เป็นแม่ทัพเข้าล้อมเมืองพิษณุโลก
 อะแซห่วนก็จึงแยกกองทัพลงมารบกับกองทัพกรุงศรีอยุธยาซึ่งขึ้นไปช่วย
 ปากพิง ครั้นเมืองพิษณุโลกเสียแก่พระม้าวแล้ว อะแซห่วนก็บอกหนังสือ
 ขึ้นไปถึงมอญพระเจ้าอังวะ พอมอญพระเจ้าอังวะถึงอนิจกรรม จึงถวาย
 มอญระขึ้นเป็นเจ้า จึงให้ชาหลวงลงมาให้เลิกกองทัพ ทั้งทัพเมือง
 ตะวาย, เมืองมะริด, เมืองตะนาว, อะแซห่วนซึ่งมาตีกรุงศรีอยุธยา
 กลับขึ้นไปเมืองอังวะ จึงถวายปลงศพมอญระผู้เป็นบิดาตามอย่าง
 ธรรมเนียม ฯ

๑) ครั้นศึกราชไท้ ๓๑๓๘ ปี จึงกจาผู้เป็นบุตรมองระชนเสวยราช
 สมบัติ ชะแลงจาผู้น้องจิงกจา เมื่อมองระบิตายังชยนั้น ตั้งให้
 ชะแลงจาเป็นเจ้าเมืองชะแลง ในชยนั้นชะแลงจา ก็อะตวนหัวน
 อำมาตย์ ก็กการกขญค่อจิงกจาผู้ พชงไค้ราชสมบัติ จึงกจาจึงให้
 เอาชะแลงจา ก็อะตวนหัวน อำมาตย์ฆ่าเสีย แล้วจิงกจาทำนบ่าง
 พระพุทธรูป พระสถูป พระเจดีย์ วัตถุอาาราม อันชำระคฤทศพิงน
 ใต้ลงรักขกทอง ฯ

๑) ครั้นศึกราชไท้ ๓๑๔๒ ปี จิงกจาเจ้าองระสังไห้ลออกอะแซหูนก
 ออกจากราชการ แล้วจิงกจาสังไห้เอาอะเมียงสะแข่งผู้เป็นลูกม้งลอง
 เป็นน้องมองระ เป็นอาวจิงกจา สังไห้ไปฆ่าเสีย แต่ปะคองแยกไปไว้
 ฟากจักเกิง ปะคานสะแข่งแยกไปไว้เมืองแปงยะ แปงตะแลแยก
 ไปไว้ณบ้านซิกกี้ สามคนนี้เป็นลูกม้งลอง เป็นน้องมองระ ฯ

๑) ครั้นศึกราชไท้ ๓๑๔๓ ปี พระเจดีย์ณเมืองแปงยะไค้ลกันกับเมือง
 อังวะทางสามร้อย มีนามชอว่าชยชกิง พงดงทหนิง อนิงพระ
 พุทธรูปชงอช้ณเมืองระเกิงคนสะฟากนำเมืองอังวะ ให้เป็นนำพระเนตร
 ไท้ลออกมาครั้งหนิง จิงกจาไห้แต่งเครื่องนมัสการไปนมัสการพระ
 ค่ายลชอส์หะ คอกกยเมืองอังวะไค้ลกันทางห้าคน จิงกจาออกไปทางเรือ
 ไค้สามคน มองหม่องเป็นบุตรมองลอก ก็ยพวกเพื่อนเป็นอันมาก
 เข้าปล้นชิงเอาสมบัติชยเป็นเจ้า มองหม่องจึงไห้หาปะคองสะแข่ง
 ปะคานสะแข่ง แปงตะแลสะแข่ง ผู้อาวสามคนมาพร้อมกันณเมือง

อังวะ มองหม่องจึงว่าสมัคกันอาวเอาเด็ก ประทง ประทาน แปะตะแล
 จึงว่าสมัคกันทงนโตควยบุญของเจ้า ๆ จงเอาเด็ก จึงตั้งอะแซห่วนัก
 กงทอะแซห่วนัก พรรคพวกมองหม่องซึ่งตั้งเป็นเสนาบดีคนใหม่ซุ่ม
 เหวงเอาบุตรสาว เก็บบริยเอาที่สีกทองเงินของอาณาประชาราษฎร์ซึ่ง
 หากความผิดมิได้ และชาวบ้านไพร่พลเมืองโตความเข็ดแค้นเคือง
 เดอกร้อนนัก ประทงจึงปลุกษาควัญตวงค์แลเสนาอำมาตย์คนเก่า
 ว่ามองหม่องโตเป็นเท่า ๕-๖ วัน ซุ่มเหงอาณาประชาราษฎร์อื่นเข็ด
 กงน หากควรที่จะให้เสวยราชสมัคไม่ เสนาบดีไพร่พลเมืองเป็น
 ใจทว้ยประทงเข้าล้อมเอาวัง วกนกันมองหม่องแต่เจ้าจนเทียง ผู้คน
 ล้มตายเป็นอันมาก จับตัวมองหม่องได้แล้วฆ่าเสีย ประทงโตเสวย
 ราชสมัค แล้วสั่งให้เอาเกวียนบรรทุกศพซึ่งวกนกันตายนั้นไปทิ้งเสีย
 นอกเมือง ฯ

๑ ในย่นประทงไซ ให้มหาสิลละวะอำมาตย์ ๓ จอกทะลุงโย ๓
 กยเรอรรย ๕๐ ถ้า คนประมาณพันหนึ่ง ให้ขึ้นไปจับตัวจิงกู ครั้น
 ยกไปถึงบ้านสันไผ่ใกล้ถันกับอังวะทางหกคน จิงกูกับไพร่เหลือพัน
 อยู่สามสี่คน กยเมเหสนางห้าม จิงกูพาเข้ามาหามหาสิลละวะ
 อำมาตย์ ว่าประทงผู้อาวไต่ราชสมัคแล้วเห็นเราหาตายไม่ มหา
 สิลละวะอำมาตย์เอาตัวจิงกูกับบุตรภรรยาทำลงมาถวายแก่ประทง ๆ สั่งให้
 ฆ่าจิงกูทั้งบุตรภรรยาเสียให้ สัน ฯ

๑ ครั้นศึกราชโต ๓๑๕๕ ปีเดือนเจ็ด เพลาสองยามเค็ช งะพง
 พระมาเป็นคนท่องเที่ยวอยู่ในเมืองอังวะ กับพวกเพื่อนประมาณสามร้อย

เศษเข้าปล้นชิงเอาสมบัติ รยกันภัยประคอง ผู้คนล้มตายเป็นอันมาก
 ประคองจับตัวระฆังได้ทั้งพวกเพชฌนนท์ ประคองให้ฆ่าเสีย ในยันทนเคื่อน
 สิบสอง ประคองสั่งให้ทำเมืองใหม่ ทำยลตเมืองกากกับเมืองอังวะทาง
 สามร้อยทศกัณฐ์ออก ฯ

๑ คักราชได้ ๓๓๕๕ ขเดือนเจ็ด ประคองยกไปอยู่ณเมืองอัมระระยระ
 สร้างใหม่ ในยันทนเคื่อนสิบสอง ประคองจึงสั่งให้แยกกันหัวหน้าเสนาบดี
 คุมไพร่สพันเป็นทัพหน้า จึงตั้งให้ระกษะแข่งผู้บุตรคุมไพร่หมื่นหนึ่งเป็น
 แม่ทัพ ยกไปทางเมืองสันตวยแขวงเมืองยะไข่ทางหนึ่ง ให้แมงคอง
 หัวหน้าเสนาบดีคุมไพร่สพันเป็นทัพหน้า ตั้งให้กามะระแข่งผู้บุตรคุมไพร่
 หมื่นหนึ่ง เป็นแม่ทัพยกไปทางเมืองมะอิลละมุ แขวงเมืองยะไข่ทางหนึ่ง
 ตั้งให้สิริระเรียงแยงของเคชะแจกเรอโย คุมไพร่สพันเป็นทัพหน้า ตั้ง
 ให้บุตรชายใหญ่คุมไพร่หมื่นหกพันเป็นแม่ทัพ ยกไปทางเมืองตองกัก
 ขันยะไข่ ให้ยกไปตีเมืองคิณูระวัก คือเมืองยะไข่ แต่ทัพบุตรใหญ่ยก
 ไปถึงประคองจึงตั้งให้มหาจ้อแทงตะละยาแย, จ้ออากาแย, จ้อตะมุตแย,
 ของเคชะ, คุมไพร่ห้าพัน เรอรบทะเลห้าร้อยลำ ยกไปทางทะเลณเคื่อน
 อายถึงเมืองตองกัก แล้วยกไปตีเมืองคินลอย เจ้าเมืองคินลอยผู้ชื่อ
 ว่าจ้อคแตกหนีออกจากเมืองข้อมทะเลไป กองทัพพระม้าตั้งทัพยกทัพเรือ
 ลงเรือตามไปณเคื่อนยี่ ถึงเมืองยะไข่พร้อมทัพกันทั้งสามทาง ณเมือง
 เสมิงไกลกันกับเมืองยะไข่ทางประมาณร้อยหนึ่ง เจ้าเมืองยะไข่ยก
 พลทหารเสนาบดีออกมารบ เจ้าเมืองยะไข่แตกหนีกลับเข้าเมือง กอง
 ทัพพระม้าไล่ติดตามเข้าไปได้เมือง เจ้าเมืองยะไข่หนีออกจากเมือง กอง

ทัพพะมาตีกตามจับตัวได้ ฅฅฅณสามชั้นสี่สามคำ กวาคต้อนเอาไชอ
 วงศ์บุตรภรรยาศฤงการบริวารเสนายศ เจ้าคณูวค้เจ้าเมืองยะไข่ แม่
 ทัพจงตั้งให้ออกชคคมไพร่หมนหนงให้อยู่รักษาเมืองคณูวค้ และนายทัพ
 นายกองก็กลบมายังเมืองอำมระบูรณะณเคอนห้า ประคองสั่งให้เลี้ยงเจ้า
 เมืองคณูวค้ทั้งบุตรภรรยาและเสนายศไว้ เจ้าเมืองคณูวค้ขวยถึงอนิจ
 กรรม และเสนายศทั้งปวงก็ยกไพร่ทำหมนของเจ้าเมืองยะไข่ขึ้น ประคอง
 ให้ภูมฐานไรรณาเป็นท้าวกินคังท้ายคัน ๓

๑ ศักราชได้ ๓๓๔๗ ปี แปรตะแลผู้น้องประคอง เจ้าเมืองอำมระ
 บูระคึกกกฎ มีผู้เอาความมาว่าพิหารณาเป็นสัตย์ ประคองสั่งให้เอา
 แปรตะแลผู้น้องไปฆ่าเสียทั้งพวกเพื่อนประมาตทำเสียเสีย ในขณะ
 ฅฅฅณเคอนเก้า ประคองจึงสั่งให้นคมีแลง ประแลงโย แปรคองจำ นะจักกโย
 ทองพยุงโย ให้เนมะโยคองนรวค้ กัยไพร่สองพันห้าร้อยเป็นกองหน้ายก
 ไปทางบก สะทิงกลางเคียงยกทางเรือ กัยยาวาเซียง แองยิงเคาะอกิน
 ขอ ให้ยี่วุ่นเป็นแม่ทัพเรือกัยไพร่สามพันไปตีเมืองกลาง ให้แกงวุ่นกัย
 ไพร่สี่พันห้าร้อย เป็นไปชุกยิงคัยกองทัพยกเรือไปตีเมืองนคร ชุมพร
 ไชยา ทางทะวายนนให้จิกแกทวาย มะนัจคอง สัหะแยจ้อแต่ง
 เปยะโย ทะวายทวุ่น กัยไพร่สามพันเป็นกองหน้า ตะแรงยามชู มะนิ
 สันตะ สุนนจคอง กัยไพร่สามพัน ให้จิกสันโยเป็นกองหน้า ให้
 ฅนออกแฉกตีทวุ่นกัยไพร่สี่พัน เป็นไปชุกแม่ทัพยกมาจากเมืองราชบุรี
 ทางมัทมะนนให้กลาวุ่น ยี่ลงยิง สู้เล้ ยี่ญญาอู อากาอแวง
 ลานชานโย อคองทวุ่น ยี่นยี่ตะชอง ละไมวุ่น ชุคคองอากา กัยไพร่

หนึ่งหนึ่ง ให้เมฆวทูนยังคายนายทัพทั้งปวง เป็นแม่กองหน้าที ๑
 กองหนนนันขอยแลกลยาแถมอง จอกาโย ตะแรงแบบนี้ ตกแบาย
 กบไพร์ห้าพัน ตั้งให้เมฆนเมวุ่นเป็นแม่กองที ๒ ยังทัพหนนอีกกองหนึ่ง
 ยวนจวน จิกกอง สิริยะแกจวน แยะเลวน กบไพร์หนึ่งหนึ่ง กามะ
 สะแซ่ง บุตรชายนอยเจ้าองวะเป็นแม่ทัพที ๓ อีกทัพหนึ่ง แมคราโย
 อตกอากาขันยี่ มะโยลค้วน กบไพร์หนึ่งหนึ่ง ให้จกุกสะแซ่งบุตร
 ชายกลางเจ้าองวะเป็นแม่ทัพที ๔ กองทัพเจ้าองวะทัพหน้า จาวาโย
 ยะไซโย ปะกันจวน ลอกาซุงถ้องจวน เมจุนจวน กบไพร์ห้าพัน อะแซ
 วังมูเป็นแม่กอง บักขวาเจ้าองวะ อามะลอกจวน ควนแซ่งจวน เลจอพวา
 บักจอกโย งาจวนกบไพร์ห้าพัน ตั้งให้มะยอกวังมูเป็นแม่กองบักซ้าย
 เจ้าองวะ และกะโรยะกิมู เลแซ่งจวน ยวนจวน ยะกิวุ่น สิบจอพวา
 กบไพร์ห้าพัน ตั้งให้คองแวงหมุ่นเป็นแม่กองบักขวาทัพหลวงเจ้าองวะ
 ระวาลค้วน ออกมาจวน โมกองจอพวา โมมิกจอพวา โมเยียงจอพวา
 กบไพร์ห้าพัน ตั้งให้อะนอกแวงหมุ่นเป็นแม่กอง ๆ ทัพปะคองเจ้าองวะไพร์
 สองหมื่น ให้อินแชะสะแซ่งบุตรชายใหญ่ ให้อินแชะจวนอำมาตย
 อยู่ว่าราชการเฝ้าเมืององวะ ทางระแแหงนั้นให้ชุกคองนอระทา ชุก
 คองสิริจอพวา กบไพร์สามพัน ตั้งให้ชุกคองเวระจอนแทงเป็นแม่กอง
 ทัพหน้า ตั้งให้รอนองนอระทาคุมไพร์สองพันเป็นกองหนน ทางเชียง
 ใหม่นั้น ให้สะโคะมหาสิริจูจะหน้าเป็นแม่ทัพคุมนายทัพและไพร์สอง
 หนึ่งหนึ่ง ๗

© ครั้นยกมาลงเชิงแสน สะโคะมหาสิริอจะหน้า จึงบังคับให้
 ยันยัตะของโย รุยตันตองโย แยกอนอระทา ปลันโย นักชมะดำโย
 มุกอโย สาระอชช กัยไฟร์ห้าพัน ให้เนมะโยสิหะชยะ เป็นแม่ทัพยก
 มาตีเมืองพิษณโลก ครั้นได้พิษณโลกแล้วลงมาตั้งทัพอยู่ปากฟิง ทาง
 แจหุมนันให้เมื่อยของ เชียงกะเล พระยาไชยะ น้อยอินตะ กัยไฟร์
 สามพัน ตั้งให้ธาประระกามะนีเป็นแม่ทัพยกมาทางแจ หุมนันเป็นกองหน้า
 ยกขึ้นไปล้อมเมืองลคร แจกแกโย พระยาแพร์ อชนวัน อุดิงแจก
 กะโย แนนะโยยันตะมิต กัยไฟร์หมื่นห้าพัน สะโคะมหาสิริอจะหน้า
 เป็นแม่ทัพยกขึ้นไปล้อมเมืองลคร ครั้นกองทัพกรุงศรีอยุธยายกขึ้น
 ไปช่วยเมืองลคร ประทะกันที่กองทัพพะม่ารบกันที่ปากฟิง กองทัพพะม่า
 แตกหนีกระจกกระหายตมตายเสียมาแลไฟร์พลทนนันเขื่อนอันมาก กอง
 ทัพพะม่าซึ่งแตกไปแต่ปากฟิง ขึ้นไปที่เมืองลครค่ายล้อม ขอกแก่ข้า
 พเจ้าซึ่งเป็นธาประระกามะนี กัยสะโคะสิริอจะหน้า ซึ่งเป็นไปชกแม่ทัพ
 ซึ่งล้อมเมืองลครว่า กองทัพกรุงศรีอยุธยาได้ติดตามขึ้นมาแล้ว ธา
 ประระกามะนี สะโคะมหาสิริอจะหน้า ซึ่งเป็นไปชกแม่ทัพไต่รบกัน
 กัยทัพกรุงแต่เข้าจนเที่ยง กองทัพพะม่าซึ่งล้อมเมืองลครนั้น แตกหนี
 ไปพร้อมทัพกัณณเมืองเชียงแสน พอมัศราให้ข้าหลวงถอหนังสือขึ้นมา
 ว่า เจ้าองวะนายทัพนายกองทั้งปวง ถอยทัพกลับมาเมืองอังวะแล้ว
 ให้เร่งสะโคะมหาสิริอจะหน้านายทัพนายกองและไฟร์พล อย่าให้ล่วง
 เทศกาลฝน ให้ถึงเมืองอังวะตามกำหนด แต่ธาประระกามะนีให้เป็นเจ้า
 เมืองเชียงแสน กัยไฟร์พะม่าสามพัน ฯ

© ครั้นเมื่อศึกราชไถ้ ๓๑๔๗ ปี เจ้าองระไทย์นยเวชอ ชยทอง
 เวชอแห่ง กยไพร่สองพัน จอมองนอระทา กยไพร่พันห้าร้อย
 เป็นไปชกแม่ทัพ ราชประกามะนี้ กยไพร่สามพัน เข้าเมืองเชียงแสน
 อยู่ ครั้นนั้นมัตราชนไปให้เจ้ากองทัพจอมองนอระทาไปชก ไค้คนมา
 เจ้ากองทัพแต่ห้าร้อย หนีไปก่อนสองพันห้าร้อย ยกไปที่เมืองฝางไค้
 แล้วให้ตั้งทำไร่นาอยู่ที่นั่น แต่ราชประกามะนี้กยไพร่ห้าสิบคน ไปชก
 นอระทาให้กลับใจ จักแจ้ง บ้านเมืองทำไร่นาอยู่ ณเมืองเชียงแสนประมาณ
 หกหมื่นหนึ่ง พระยาแพร์ พระยาของ ยกกองทัพมาณเมืองเชียงแสน
 ข้าพเจ้าผู้เป็นราชประกามะนี้หนีไปหาพระยาเชียงราย ๆ จยข้าพเจ้าไค้ส่ง
 มาเมืองลคร เจ้าเมืองลครส่งมากรุงศรีอยุธยาคุ้มเท่าขันธ์ แต่
 ข้าพเจ้าราชประกามะนี้รู้ว่า ราชบัญญัติราชการคนเก่าในเมืองหงสาวดี
 บุตรชั้นลูกอำมาตย์ชั้น บุตรจอกะตุกวัน เป็นกองหน้า ละเมืองห่วนเป็น
 ไปชก ยกมาทางเมืองมัตมะระมากรุงศรีอยุธยา ตั้งรวมเสี้ยย
 อาหารอยู่ที่กินแดง กองทัพกรุงศรีอยุธยายกขึ้นไปตีกองทัพพะม่า
 แดกหนักมตายเป็นอันมาก ข้าพเจ้าไค้ทราบเกล้า ๆ จำไค้แต่เท่านั้น
 ก่อนมังลองยังมิไค้เป็นเจ้า ข้าพเจ้าราชประกามะนี้ไค้รู้มา มีนามชื่อว่า
 เจ้าอาทิตย์ ไค้สมบัตย์สยข มบุตรคนหนึ่ง ไค้สมบัตย์สยข ตั้งให้
 สำอองนั่งเมืองหงสาวดีสามเดือน แชนหมู่กิดประทุษฐุร้ายฆ่าสำออง
 เสีย แชนหมู่ขึ้นเป็นเจ้าไค้เจกข มังลองไปตีเอาเมืองหงสาวดีไค้ มัง
 ลองไค้ราชสมบัตย์เมืององวะเจกข มังลองมีพชายคนหนึ่ง น้องชายคน
 หนึ่ง ก่อนยังมิไค้เป็นเจ้านนพชายตาย น้องชื่อสะ โคะอจะหน้ายัง

อยู่คั้งเท่าขคน มังลอง มีบุตรชาย ๖ มีบุตรหญิง ๓ รวม ๙ คน ครั้น
 มังลองถึงอนิจกรรม มงลอกได้สมบัติ มีบุตรชายคนหนึ่ง ขอมอง
 หม่อง ไค่เมืองสามย มงลอกถึงอนิจกรรม มงระไ้ราชสมบัติ
 มีบุตรชายชื่อจิงกคนหนึ่ง อะแลงคนหนึ่ง มีบุตรหญิงสองคน แต่ไค่
 นังเมืองอยู่ ๓๓ ปี มงระเป็นโรคสำหรับบรุษถึงอนิจกรรม จึงกไ้ราช
 สมบัติอยู่หาย จึงกถึงอนิจกรรม มงหม่องไ้ราชสมบัติหกวันครึ่งถึง
 อนิจกรรม ประทงไ้เสวยราชสมบัติ ชำแยงคะแลนองชายสททอ้งเสีย
 ยังอยู่แต่ปะคานสะแข่งบุตร แต่บุตรมังลองยังคงอยู่เท่าทุกวันนี้แต่
 สองคน มีบุตรชาย ๓ หญิง ๓ อินแะระสะแข่ง ๓ จักกสะแข่ง ๓ กามะ
 สะแข่ง ๓ รวม ๖ คน ขอเตชะ ฯ

คำให้การมหาโค มหาภุช เรื่องเมืองพะม่า
ตามในรัชชกาลที่ ๒

๑ ข้าพระพุทธเจ้า พระยาอไทยธรรม พระราชสมบัตี พระเทพ
รัตนรินทร์ หมนมณรรักษา พร้อมกันทั้งหลวงอโไทยณรงค์ยุญา
หลวงสุนทรภักคิยุญาไทย ขุนชำนาญภาษาทองคำ นายอยู่ตามพะม่า
นั่งฟังคำมหาโคผู้บิดา มหาภุชผู้บุตร ซึ่งหนีจากเมืองพะม่าเข้ามาสู่
พระบรมโพธิสมภาร เมืองวิเชียรปราการมลาประเทศเชียงใหม่บอกส่ง
มาถึงกรุงเทพ ฯ ศิวอยุธยาวันจันทร์ เดือน ๕ แรม ๑๒ ค่ำ ฤ
ศักราช ๑๑๗๓ บัษเมียนกษัตริ์ไทยศก ขอพระราชทานกราบทูลพระ
กรุณาให้ทราบไตละของรูลพระบาท

ด้วยข้อความว่าเมื่อครั้งอายพะม่ายกมาตีกรุงเทพ ฯ ศิวอยุธยา
ไถ่นั้น มหาโคเป็นชราวาศอายุ ๒๗ ปี ตามเจ้าวัดประตูไปปลัดกัน
ตกอยู่ณเมืองเปร์ จึงบวชเป็นภิกษุได้ ๓๔ พรรษา แล้วสึกออก มีภรรยา
เกิดบุตรคือทวมมหาภุชนั้น ได้อาศัยในสำนักมารดาเจ้าเงินกู ครั้น
หม่อง ๆ ซึ่งเอาสมบัตีของเงินกูไต่ ไต่อยู่ ๗ วัน ประโคงซึ่งเอาสมบัตี
หม่อง ๆ นั้นต่อไป แล้วให้มาเจ้าหม่อง ๆ เจ้าเงินกูเสีย มหาโคไป
อาศัยอยู่ด้วยแมงฉ่วยทองละ เมื่อเจ้าประโคงได้ราชสมบัตีเมืองอังวะ
ณข้างชนเขอนหายชาลนักษัตรจัตวาศกนั้น จักแจ้งกิจการบ้านเมือง
ทั้งภุชผู้บิดาและสมณะ เจ้าอังวะถือความว่า มีเพลงนี้มีตรเป็นคำชาย

ว่าแก่หญิง ๆ คอยชายออกชื้อบ้านหม่องต้อง จึงให้นมณฑ์เอาพระสงฆ์
บ้านหม่องต้องมาเป็นอาจารย์ ให้อาจารย์กับสังฆการีพร้อมกันตามกิจ
วินัยสิกขา แก่พระสงฆ์ราชาคณะสำหรับเก่าเป็นหลายประการ แต่
ประการหนึ่งนั้น ว่าพระราหุลสามเณรเป็นบรมพทธโอรสก็ทรงจิ๋วรคูลุม
เป็นอย่างอยู่ เหตุใดจึงไม่กระทำตามสิกขาซึ่งมีมาแต่ต้น เขาพระ
อะศลาจารย์ผู้เป็นราชาคณะใหญ่ ก็กับทั้งราชาคณะผู้น้อยสำหรับเก่าเป็น
ผิด ให้สังฆการีอุคคร่าแย่งเอาจิ๋วรคูลุมเสีย เขาผ้าขาวให้หนึ่งแล้วมค
เขาก็ออกไปเสียจากที่ภูกสถานจำไว้

ครั้นเวลารุ่งเช้า ให้ โทณเคี้ยวรสแลกเอาหมักทาหน้าเอาแย่งทา
ตัว ให้ทักคอกไม้รั้ว ๆ หู เอาเชือกผูกเอวอะศลาจารย์ใส่กระชะ
แสรกหาม ส่วนผู้น้อยนั้นให้มคมือโพล่หลังเอาเชือกร้อยหู แล้ว
ผูกคอที่ข้อมองตะเวนไปทั่วเมือง แล้วตั้งราชาคณะใหม่ ให้ห่มจิ๋ว
คูลุมทั้งสามเณร และสามเณรสืบมา ทามิรัคประคคอกไม้ครายเท่าจน
ทุกวัน

ข้อหนึ่งเจ้าองวะให้หาประชุมโหรพระมา และพราหมณาจารย์อันรู้
ซึ่งวิสัยไตรเพททางคปกรรมทั้งปวงมาซักไล่จนไปเป็นอันมาก จึงตั้งตัว
เป็นอาจารย์บอกสอนเอาเป็นสำนักชัย ให้แจกตำราอากาศคปกรรม
แก่ราชาคณะอธิการทั้งปวงให้เรียนคคาวนคชคฤกษ์ และวิเศษคารา
และดาวพระเคราะห์ทั้งปวงทั่วทุกอาราม แล้วให้นมณฑ์พระสงฆ์ราชา
คณะอธิการทั้งหลาย เข้าไปในวังเวลากลางคคั่นคั่นเอง ๆ เจ้าองวะ
ออกถามพระสงฆ์ทั้งปวงให้ ช้บอกวงคาวรายนคษคทรและคาวพระเคราะห์

แล้วถามมหาหม่องท้องว่าพระเคราะห์ทั้งเก้าดาวนักชดถุกษ์ วิเศษการ
 ในอากาศนั้น เกิรสูงต่ำเพียงใด เขาพระสุเมรุนั้นเล็กใหญ่จมลงไปใ
 น้ำและสูงขึ้นไปโดยอากาศมากน้อยเท่าใด มหาหม่องท้องว่าจะไปค
 หนึ่งสี่ก่อน เจ้าอึ้งจะจึงว่าขอเอาแต่กินแล้วนอนหลับตา ทารูจัก
 ะไรไม่ ไทเป็นอาจารย์ช่นทงนงเพราะมีลางนimitrต้องนาม ช้อ
 ความอันใดซึ่งถามมหาหม่องท้องว่าตามไปนั้น เจ้าอึ้งจะว่ารู้แต่พลอยๆ
 ผสม เขาจริงไม่ได้ ลางที่ถามไปมหาหม่องท้องไม่ตาม ทิวาพูด
 เปลาไม่เอาการ ก็แต่ซัดซัดเสียจากวัง

๑ ประโคงครองราชสมยศไต้ ๒ ปี แล้วให้อินแชะยกกองทัพไป
 ตเมืองตระระเซ็ง ไทพระพุทธรูปหล่อด้วยสัมฤทธิ์หน้าตัก ๘ ศอก มา
 ประดิษฐานตำบลคอนหนองแตกแชรสร้างเป็นอารามใหญ่ ๓

๑ ประโคงไต้เป็นเจ้าเมืองอึ้งระ ตั้งแต่ศักราช ๑๑๕๕ ยชาตนัก
 ยัทรจัทวาศก อยู่ยหน่งแล้วยกขึ้นไปอยู่เมืองใหม่ ๓

๑ ครนถึงศักราช ๑๑๕๗ ยมะเส็งนักษัทรสัตศก เจ้าอึ้งจะให้เกณฑ์
 กองทัพ ยกเข้ามารบพุ่งกรุงศรีอยุธยา บรรดาไทยที่มในอึ้งระให้
 กวาดเอามา ตามตัวมหาโคคิตมาด้วย ไต้ยกย้วยแวะเข้าอยู่ณวัด
 พระครูเมืองจัตทอง ๆ ว่ากองทัพเจ้าอึ้งระยกไปไม่ช้าเดือนหนึ่งเศษ ก็ระ
 กลับมาคอก อูบาสกอย่าไปเลย ครนถึงเดือนห้าเจ้าอึ้งระแตกกลับ
 ออกไป อยู่ไต้ ๒ ปีกระทำการฉลองวัดพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ใหญ่ ๓

๑ ครนถึงจุลศักราช ๑๑๕๕ ยลลุนนักษัทรเมญจศก ยกขึ้นไปตั้ง
 อยู่ณแวงกอม สร้างพระเจดีย์ใหญ่ ในบันนกามะสะแข่งกับมหาหม่อง

ต้องเกิดวิวาทแก่กัน มหาหม่องต่องนั้นเข้าไปถวายพระพรแก่เจ้าอังวะว่า
 กามะสะแข่งถือกายเดินชนกุกู แล้วเข้าทูลของอาตมา เจ้าอังวะให้หา
 ทัวกามะสะแข่ง ตามกามะสะแข่งแก้ความว่าไปนี้มนต์ถึงสามขี้ มหา
 หม่องต่องให้ทักขัยคนใช้เสียสามหน จึงออกไปถึงชนกุกู มหาหม่อง
 ต่องควยไม้ไล่ตีออกมา กามะจึงทอชมมหาหม่องต่องนั้นจริง เจ้าอังวะ
 จึงว่ามหาหม่องต่องเป็นราชาคณะผู้ใหญ่ กามะก็ไม่เกรงกลัว ทัวกามะ
 เป็นลูกเจ้า มหาหม่องต่องเล่าก็ไม่รู้จักผิดเป็นอยู่คนละอย่าง จะว่าข้าง
 ใครชอบก็ว่าไม่ได้ ให้เลิกความเสีย ฯ

๑ จุลศักราช ๑๑๕๘ ขันมะเส็งนักษัตรนพศกนั้น เจ้าอังวะได้ย่น
 เพลงกลางนิมิตรมีชื่อว่า “นกกระทาขันบนเขา เอาหางมาแต่ย้ายเจ้า
 เข้าเกรียบขิม รอยขอบลิ กลางจะขี้ไป เมืองใหญ่จะแตกเสียเลย” นั้น
 เจ้าอังวะพิเคราะห์เห็นความว่า ลางนมี่เป็นข้อใหญ่ให้เมืองพะม่าเสีย
 ศันย์เป็นมั่นคง จึงคิดการแก้อันตรายวิต ให้เอาเจ้าหลาน
 ผู้หญิงองค์หนึ่ง ซึ่งกำหนดไว้จะให้เป็นเมียของหลานชาย เอาไป
 ไว้ ในตำหนักสวน เอาเจ้าจกแกงผู้หลาน ตั้งเป็นผู้มัญญะ ยกกองทัพ
 กองออกไปเที่ยวประกาศยา ไค่นางองค์หนึ่ง แล้วยกกองทัพเข้า
 ตีชิงเอาเมืองไค้ เข้าอยู่ในวังตั้งการวิเสกซ้อนมือครองราชสมบัติ
 เป็นผู้มัญญะมาใหม่ ทำทั้งนี้หวังจะให้บรรเทาโทษแห่งลางนิมิตร ฯ

๑ ในขันมะเส็งนพศกนั้น เจ้าอังวะเกณฑ์ให้อินแซะหุ่่น กัษุยาของ
 ยกทัพมาตีเมืองเชียงใหม่ไม่ไค้แตกกลับไป เสียอุยาของแก่กรุงไทย
 มากคนหนึ่ง ฯ

๑ ฅคักราช ๓๑๖๐ บมะเมยนักษตรสมฤทธิศก กามะสะแข่งก่อ
 การกขฏ เจ้าองวะรัฐิงอบายว่าจะรบกรุงไทย หวังจะขยายคนตองอ
 เสี่ยจากเมือง ให้เกณท์กามะสะแข่งเป็นทัพเกียกกาย เมียงหวุ่น
 เป็นนายกองหน้า เจ้าองวะยกมาตั้งอยู่เหยงเห็นอตองอทาง ๓๐๐ กามะ
 สะแข่งแต่งหน่งลือลยลอบให้เมียงหวุ่น แล้วคิกคกลกขกะเหวียงให้
 ยกมาเป็นยางแคง จะคเฮาตองอ แล้วบอกหน่งลือว่าจะไปเฝ้าขอเอา
 คนมาช่วยรักษาเมืองตองออีก เจ้าองวะรักลกกามะสะแข่งจะทำร้าย
 จึงรักแคงทัพออกจับอ้ายกะเหวียง แล้วให้รบเอาควเมียงหวุ่นกองหน้า
 และกามะผู้ลกผกจำไซ้ครวน แล้วก็เลิกทัพกลับไปแต่คักราช ๓๑๖๑ ปี
 มะแมนักษตรเอกศก ๗

๑ ตั้งแต่คักราช ๓๑๖๐ บมะเมยนักษตรสมฤทธิศกนั้นมา ในเมือง
 อังวะมีผู้อาสาสิทธิ แห่ง แม้นนักไทยถึงตาย ฝ่ายอาสาเจ้าองวะ
 นั้นให้ ตกคัระยะ อาชญาอินแชนะนั้นให้ เซอคเนอแต่เท่าชนไปจนถึงคอ
 แลวงงเอาตบตกคัระยะเสี่ยข้าง ลางทให้เอาเลอขตตคตอเสี่ยข้าง อาชญา
 เจ้าจกแคงผู้หลานนั้น ให้คคขาเสี่ยข้างหน่ง แลวงงให้คคอก
 คัวยเพลิง ๗

๑ ฅคักราช ๓๑๖๐ บมะเมยนักษตรสมฤทธิศก เจ้าองวะถือเอา
 ความรู้ครุอาจารย์ข้างแคง ว่าเวลาเข้านั้นตะวันตกรากทวยโน้นเข้ามา
 ทวยนี้ ห้ามมิให้พระสงฆมณจันหัน ว่าตะวันยังไม่ควรเวลา ถาดัง
 ตะวันเที่ยงเมื่อใดจึงให้มณจันหันเข้า ครั้นเพลาทะวันตกกลับแลเห็นดาว

เจ้าอังวะว่าตะวันออกจากทวีปเรา ถือเอาเป็นเวลาเที่ยง ให้พระสงฆ์
ฉันเป็นเวลาเพล เจ้าอังวะสั่งให้ทำแกงอาหารยัแซกว่านึ่งชอย ประการ
หนึ่งล้างขี้ให้พระสงฆ์จำพรรษาแต่เคอนห้า ล้างขี้ให้จำพรรษาเคอนหก
กมข้าง ๗

๑๑ ๑๓๖๒ บัวยอก โทศก เกิดโจรกำเริบตีปล้นขนยก
และทางน้ำเป็นหลายกอง ๆ หนึ่ง อ้ายมะยักแสงข้าวเมียงทูน ก็น่วม
ทองมีพวกพ้องประมาณเจ็ดร้อยแปดร้อย เทียวย้ายที่หัวเมืองทางใต้ฝ่าย
คอง เจ้าอังวะเกณฑ์ทัพเทียวสะกัตเป็นหลายกองมาช้านาน แต่
กองอินแซบนัน กามะนิกยอของนายหนึ่งไฟร์ ๓๕๐ มหากฤษนาย
หนึ่งไฟร์ ๓๕๐ สองนายไฟร์ ๓๐๐ ม้า ๑๕ ตัว ยกไปเทียวสะกัตทุกแขวง ๆ
จังหวัดหัวเมืองน้อยใหญ่ยกไปด้วยโจรจุกเผาบ้านเรือน และเสียดัง
อาหาร กองทัพนั้นก็พลาดพาโลริบญาจับตัวจำส่งไป ได้ความยาก
แค้นเป็นหนักหนา บ้านทมจางวนหลังคาพนหนึ่งถึงสองพันเรือนนั้น
จะคงมีแต่บ้านละร้อยเรือนข้าง ฟ้าสยเรือนข้าง ลางแห่งก็ทิ้งภูมิ
ลำเนาหนีเร้นไป ๗

๑๑ ๑๓๖๓ ประภาตวิศก เจ้าอังวะให้หูล่อพระพุทธรูปยืน
ด้วยเหล็กองค์หนึ่ง สูงแปดศอก ถวายพระนามว่า จันทามัน
ประภิชฐานไว้ณมณฑลปโนวัง แล้วทำรูปพระอรหันต์ด้วยไม้จำปานึง
สมาธิ หน้าตักศอกคืบ แปดสิบองค์ ทำกัญญกนน้อยใส่รูปพระ
อรหันต์ร้อยมณฑลปพระมหาจันทามัน แล้วเจ้าอังวะให้คหมองบัวประกาศ
ราษฎรชาวเมืองว่า พระพุทธศาสนาของสมเด็จพระกรุณากำหนดไว้

แต่เพียง ๕๐๐ ปี ยศคนสิ้นพระพุทธรูปแล้ว แค้นสยไปให้ราษฎร
 ทั้งหลายเข้ามาทำบุญให้ท่านแต่เฉพาะพระพุทธรูป และรูปพระอรหันต์
 จะมีประโยชน์ไปภายนอก อันจะทำบุญแก่ภิกษุสงฆ์ทุกวันนี้ห้ามผล
 ประโยชน์ไม่ เจ้าอังวะให้เอาบุตรข้าพระโกนศีรษะ นุ่งแต่งผ้าเหลือง
 ไว้สำหรับครบองค์พระอรหันต์ ครั้นเจ้าอังวะทำบุญครั้งใด ให้แต่ง
 เครื่องสักการบูชาด้วยธูปเทียนดอกไม้ หน้าพระพุทธรูปปฏิมากรส่วนหนึ่ง อัง
 กวะก็บูชาตามส่วนพระอรหันต์ ๘๐ องค์นั้น ให้คนนุ่งผ้าเหลืองนั้น
 นุ่งหน้าพระอรหันต์เป็นผู้แทน ครั้นเสร็จการงานขงขยให้อาลักษณ์นั่ง
 ตรงหน้าพระปฏิมากร ทำภิกษุโมทนาขอกอานิสงส์ผลทานแล้วให้ศีล
 แก่เจ้าอังวะ ครั้นสำเร็จการทำบุญแล้ว เจ้าอังวะให้เอาใบข้วและใบ
 ทองซึ่งปลุกเสกกันไว้ได้มูลโคไว้วันนั้น เอาเข้าสูกใส่เรียงกันไปทุกใบข้ว
 ตักเอาแกงถั่วเทศถั่วเขียวใส่ทุกกระทงเข้า เจ้าอังวะนั่งบริโภคนั้น
 ประทาน เจ้าลูกเจ้าหลานกับทั้งข้าราชการ พวกบริวารใหญ่น้อยก็
 พร้อมกันบริโภคนั้นด้วยเจ้าอังวะในเวลานั้น แล้วเจ้าอังวะประกาศห้าม
 ไม่ให้สัปบุรุษทาบทำบุญให้ท่านแก่พระภิกษุสงฆ์สามเณร ถ้าผู้ใด
 ไม่ฟังจะเอาโทษ และว่าพระภิกษุรูปใดพอใจขอขวชอยู่รำเรียน ก็ให้
 ศิษย์อ่านทำไรรักษาขายหากินเอง ฯ

๑๓๖๕ ปีจอภษัทรจัตวาศก เจ้าอังวะให้เรียกเอาเงิน
 แก่ราษฎร ๑๐ เวียนเอา ๓๓ บาท ๓ สลึง ๓ เฟื้อง ๓ ไพ ๓ กล้า ๓ กล่อม
 ครึ่งหนึ่ง ครั้นถวนสามขให้เอาอกทหนึ่ง เวียนละ ๓๓ บาท ๓ สลึง
 ๓ เฟื้อง ๓ ไพ ๓ กล้า ๓ กล่อม ฯ

๑๖๕ ขกุนนักษัตรเบญจศก ยังเกิดทัพโจรใหญ่
 ขนกองหนง นายกองทัพนั้นในสำคัญเล่าว่า เป็นเชื้อเจ้าองวะ
 เก้า แต่เจ้าองวะทุกวันนี้แปลงความเรียกว่างะตอ ๆ นั้นยกกองทัพห้า
 กองเข้ามาตั้งอยู่ณตำบลเหนือเมืองเมย์ตทางคนหนง มีหนังสือมาถึง
 เมืองเมย์ต ถึงประโคงและกรรมการนายข่านนายอำเภอทุกเมือง ให้ออก
 ไปกราบถวายบังคมถือนาพพชนสังจา ฝ่ายผู้รักษาเมืองกรรมการทั้งปวง
 นั้นเอาหนังสือบอกส่งเข้ามาณแมงกวม เจ้าองวะให้เกณฑ์ทัพ ๓ กอง ๆ
 ละสามพัน อ้ายไปนายทัพนั้น ข้าเจ้าจกแกงเป็นผู้อาสายกขึ้นไป
 งะตอเอากองทัพซุ่มไว้ในป่า ๕ กอง ตั้งล่อกองเดียว ครั้นกอง
 แมงกวมไปถึงยกเข้าตั้งงะตอ ๆ ออกยืนอยู่ผู้เดียว ครั้นสิ้นคราวขยับ
 งะตอจึงร้องว่า มึงยังสิ้นแล้วกหยคอยู่เด็ก กองทัพทั้งปวงก็ส่งขยับ
 อยู่ งะตอให้จับเอาตัวนายทัพฆ่าเสีย เพราะว่าเป็นคนอาสา แต่ไพร่พล
 คนกองทัพนั้น งะตอให้กลืนพริกไทยไว้คนละเม็ดเป็นสาบานแข่งว่า
 ถ้าผู้ใดไม่ซอให้พริกไทยทลสะคอออกมาถึงแก่ความตาย แล้วว่าผู้ใด
 สมศรีอยู่ก็วยก็ตามใจ จะใคร่กลับไปบ้านก็ตามเด็ก แล้วงะตอแต่ง
 หนังสือใส่แพลอยลงมา ว่าหัวเมืองอย่างนี้มีคมะหงสาตองอนั้นเป็น
 ข้าของตหมก สขถถอศคยสิ้นแล้วณวันนี้ คุจะลงไปนมัสการพระ
 มหาเจกยกองมุดอณเมืองจกแกง ให้ท้าวแก้วโยมอุปฐากพระเจ้าองค
 ใหญ่ ปลุกคำหนักไว้รยเสกจ คุนมัสการสำเร็จแล้ว จะเสด็จเข้าไป
 ครอบสมยศเมืองอมรบรทเทียว ผู้ใดหนังสือถือไปให้ อินแชะ ๆ เห็น
 ว่าถอยค่านั้นหยายข้าหาเอาชนว่าไม่ ให้เกณฑ์กองทัพยกขึ้นไปยอีก ๒

ครั้ง กงทัฬหีทั้งปวงยกเขื่อนไปไม่เข้าสู้ ส่วนนงะตอเห็นเหตุอันหนึ่งจึง
 เลิกทัฬหี เมื่อจะกลับบรรพศัลลสำนักสมภารแขวงเมืองเมย์ต แล้วกลับ
 ไปอยู่ในป่าเมืองมหาแปลง คนแขวงเมืองเมย์ตซึ่งรู้เห็นเอาความ
 ออกแก่กรมการ ๆ ออกลงมาถึงเจ้าอังวะ ๆ ให้รับสมภารมาถามไถ่ความ
 ว่าให้ศัลลจริง เจ้าอังวะว่าสมภารเป็นนงะตอให้เอาไปฆ่าเสีย ฝ่ายยิกา
 นงะตอรู้ความจริงว่าแก่งะตอว่าตัวทำให้สมภารพลอยตายเสียดังนี้ ตัว
 ย่อมมีชีวิตอยู่เลย กลับเข้าไปตายเสียเถิด นงะตอก็บ่าว ๓ คนกลับ
 เข้ามาทางเมืองหน้าค่านกะแซ ชาวค่านจับตัวนงะตอขอกส่งมาณแมงกวม
 แต่บ่าว ๓ คนนั้นหนีกลับไป ตัวนงะตอนั้นเจ้าอังวะให้จำด้วย ไซ้ครวนเป็น
 หลายชั้น ไซ้ครวนนั้นก็หลุดไป นงะตอก็ไม่หนีจากผู้คุม เจ้าอังวะให้
 มีกระตุ้ถามว่าตัวก็ทำการหยายซ้ายกกองทัพเข้ามาแล้ว เหตุไฉนจึงกลับหนี
 ยคนตัวก็คดประการใดจึงกลับเข้ามาแต่ผู้เดียวอีกเล่า นงะตอให้การ
 ว่า ต้องคำตำหนิต์เตยนของพวกเพื่อน ว่าไม่ถึงกำหนดไซ้ซึ่งจะได้
 ราชสมบัตินั้น มาคิดการทวนได้ใจเร็ว เราจะพลอยเสียการด้วย ตัวมักได้
 ก็ให้ไปเอาสมบัตินั้นแต่ผู้เดียวเถิด จึงเข้ามาแต่ผู้เดียวครั้งนี้ ครั้นผู้คุมให้
 เข้าังะตอ ๆ เอาเท้าถีบเสีย ว่าเข้าของมึงไม่สมควรแก่ผู้เป็นเชือกวงค์
 กระษัตริย์ ผู้คุมบอกความไปถึงเจ้าอังวะ ๆ ให้สั่งหัวข่าพ่อครัว ว่าังะตอ
 ถอดหัวเป็นเชือกวงค์กระษัตริย์ ให้พ่อครัวจกแรงสำหรับเข้าใส่ตะลุ่ม
 แวนฟ้าเหมือนของเจ้าอังวะ ส่งไปให้ังะตอกินเถิด มันก็จะตายอยู่แล้ว ๆ
 ให้สั่งตัวนงะตอลงไปไว้ณศาลาลูกขุนเมืองใหม่ ให้ตั้งบ่าวชาวเมือง

ก็ชวนกันมาถามงะตอ ว่าคิดการอย่างไรจึงทำดังนี้ งะตอตอบว่ายกมา
 จะเอาราชสมบัติแต่ที่ว่ายังหาถึงกำหนดโชคไม่ จึงไม่สำเร็จความคิด
 หมายแก่พวกเพื่อนจึงเข้ามาสู่ตาย ว่าแล้วก็หัวเราะ ครั้นถวน ๓ วัน เจ้า
 อังวะให้เอาตัวขึ้นไปใส่เตาชกด้วยสับ & โยแต่เวลาย้าย ๓ โมงเศษ ด้วย
 เพราะว่าเป็นเชอกระษัตริย์ งะตอไม่ระทกท้อขยับมืออยู่ในเพลิงจนถึง
 เวลาพลบค่ำ พวกเพ็ชฌฆาตจึงอ่อนวอนว่าอย่าทนลำบากไปเลย งะตอ
 จึงว่า สู้จะให้ตายก็ไปเอาน้ำมาให้กิน ครั้นใด กินน้ำแล้วก็ล้มลงกับ
 ที่ พวกเพ็ชฌฆาตกวาดเอาฝนทรายทิ้งทับลงแล้วก็เลิกกลับไป ฯ

๑ ฌกักราช ๑๓๖๘ ขชาลนักษัตรอัฐก ฤาถนณเมืองอังวะว่ามี
 คนกัผู้หนึ่งพุกจาอ้างอวดความรู้ แล้วสรรเสริญถึงงะตอว่าฆ่าไม่ตาย
 ด้วนั้นพุกจาไม่ย่อท้อต่อกรรมการเมืองเปร ๆ เอาตัวไปจำไว้ใส่โซ่ตรวนก็
 ไม่คิด เจ้าอังวะจึงใช้เรือทองลงมาจับเอาตัวขึ้นไป แล้วเจ้าอังวะถามว่า
 งะตอจะให้ฆ่าตายเสียแล้ว เหตุใดจึงว่าไม่ตาย ชายแก่คนนั้นจึงว่าแก่
 เจ้าอังวะว่า งะตอนั้นเป็นเพื่อนลูกศิษย์ครูเคียวดีเหมือนกันกับเรา ซึ่ง
 เอาไปฆ่าเสียนั้นงะตอหาตายไม่ ถ้าตายโยมอยู่สูงากพระเจ้าองค์ใหญ่
 กลัวก็ให้นั่งอยู่เด็ก อัยารยกวนเขาวุ่นวาย แม้นไม่ฟังคำเราว่าจะพา
 กันหนีหายเสียหมด เจ้าอังวะจึงสั่งว่าตาคนนั้นเป็นข้าอย่าให้เข้ามาในวัง
 ต่อไป แต่นั้นมาสักสองสามวันชายแก่คนนั้นก็หายเงิบไป ฯ

๑ ราชการเมืองพระม่านเห็นพนเพื่อนนัก อเยนมุผู้รักษาสวนหลวง
 ทูลเจ้าอังวะว่า จะขอเรียกส่วยต้นไม้ให้โตที่ของขลระอัยซึ่ง เจ้าอังวะ
 สั่งให้ทำตามถนัด อเยนมุเห็นสวนต้นไม้ของราษฎรผู้ใดก็เอากุย

ไปยกทศกัณฐ์นั้นเป็นส่วนหลวง ไบราณเคยเรียกต้นไม้ม่วง ไม้มะขาม
แต่กินละสลึงเงิน สองสลึงเงิน ทุกวันนเรียกเอาคืนละสลึงทอง สอง
สลึงทอง เจ้าลูกเจ้าหลานเจ้าองวะว่าเขยเมมเรียกส่วยคืนผลไม้มากกว่า
พิกัดเก่า เกยเอาเรือกสวนของราษฎรเป็นหลวงเสียมากมาย ราษฎร
ทั้งหลายเกือบทรอนร้างทหนดินไป ภูมิเจ้าเขาเปล้าว่าว่างร้างเขเสียเป็นอัน
มาก เจ้าองวะจึงว่ามณฑลเงินทำทองมาได้คงทั้งนี้จะไปไหน ก็จะได้
แก่ลูกหลานทั้งสิ้น ถึงฐานเจ้าเขาเปล้าว่าว่างร้างนั้นกัก จะได้เป็นที่
ข้างมาอาศัยอีก ฯ

๑ ฅศักราช ๓๓๗๐ บัมระโรงนักษัตรสัมฤทธิ์ศักดิ์กันนี้ ได้ยินว่าเจ้า
องวะสั่งให้เกยเท็กชายลูกทนายเลือกแก่อายุ ๓๓ บัขึ้นไปไต่บัระมาณ
๓๕๐๐ เศษ ลางคนรักลูกเอาทรัพย์ไปช่วยคนทั้งครัว เขาแต่ตัวลูกส่ง
ไปแทนบุตรของตัว บิดามารดาทั้งครัวนั้นปล่อยเสียเป็นไทย ครั้นเจ้า
องวะได้เท็กพร้อมแล้ว ให้พิจารณาไล่เลี้ยงซักถามไต่ความว่า เป็นลูก
หม่มแต่ข้างลางคนก็ช่วยมาแทนตัว คนซึ่งแทนตัวลูกหม่มนั้นก็เอาไว
ว่าไต่ด้วยบุญของตน ให้เสียไล่เอาลูกหม่มเดิมนั้นรอด ผู้ซึ่งเสียทรัพย์
ช่วยไต่คนให้ ไปแทนนั้นให้อันตรอาทรพยัคณยเสียเปล่า ฯ

๑ ขอหน่งเจ้าองวะ คยพวกเพื่อนเท็กเขาเพศเป็นทวารก ชวนกัน
เที่ยวลวกชิงกังขว้างเข้าเรือนขุนนาง ซึ่งของกลางตลาดไต่แล้วก็เค็ร
กินไป ขอนี้จะแก่เท็กอันไต่ไม่แรง ฯ

๑ ฅศักราช ๓๓๗๐ บัมระโรงนักษัตรสัมฤทธิ์ศักดิ์กันนี้ อินแชะถึงแก่
ความตาย ลูกชายไต่ เป็นที่แทนธเมื่องใหม่ันั้น เจ้าองวะให้รูกุสะ
แข่งสู้ของอินแชะอยู่รูกษา มีอาชญาสิทธิเหมือนอินแชะผู้ตาย ฯ

๑ ^A ฅงฅกักราช ^{๓๓๗๓} บมะเส็งนัษทวเอกศก ให้พิรารณาลกชาย
 หนุงอิน้อยในเวอนยิกามารกา แต่อายุ ๓๕ บชนไป ว่าควรมเ้าเวอน
 ใค้ ไทเรยกเอาเงินทังคร้วเคิมและลูกชนเสมอคร้วละ ๓๓ บาท ๓ สลึง
 ๓ เฟอง ๓ ไพ ๓ กล่า ๓ กล่อม เจ้าองวะสั่งให้เรยกเอาเงินแก่
 ราษฎรอย่างนี้ มีรบสั่งให้เรยกครังไค เจ้าเมืองกรมการให้เรยกเอา
 แก่แขวงนายบ้านนายอำเภอทกคร้วเวอน ราษฎรเสียบเงินไท้ไปไม่เวัน
 เวอน ส่วนกรมการและสลักเคยขงขัญชีกนไว้ สั่งจำนวนเงินไปแต่
 ขัญชีกนทะเขียนไว้ ครันสั่งเงินเข้าไปเจ้าองวะเข้าใจว่า เจ้าเมืองกรม
 การและสลักขงขัญชีกนไว้ หาไค้เงินไปเข้าคลังสินเชิงไม่ สั่งออก
 มาว่าให้เรยกส่งจงสินเชิง เจ้าเมืองกรมการเรยกเอาเงินแก่ราษฎรทัว
 ทังสินออกเล่า เอาส่งไปเข้าคลังข้าง แ่งกันกินเสียบข้าง ข้างเจ้าองวะ
 ก็เห็นว่าไค้เงินยังหาครบจำนวนคนไม่ มีรบสั่งลงมาว่าหาสินเชิงไม่
 ให้เรยกเอาเงินส่งเข้าไปให้ครบคร้วเวอนจงทกค่ายล เจ้าเมืองกรมการ
 สลักเรยกเอาเงินแก่ราษฎร ความขัญชีกจำนวนคนทกคร้วเวอนออกเล่า
 การทงนัคเขนเรยกเอาเงินเสมอยละ ๓๓ บาท ๓ สลึง ๓ เฟอง
 ๓ ไพ ๓ กล่า ๓ กล่อมอยู่ทุกข ราษฎรไค้ความเคือคร้วอนบกอพ
 ยพหนทงทเอาเวอนเสียบเขนอันมาก ๗

๑ ฅกักราช ^{๓๓๗๒} บมะเมียนนัษทวโทศก เจ้าเมืองมัทมะขอก
 หนิงลอกล่าวโทษอะเต็งหวนชนไป ว่าอะเต็งหวนยกทัพลงมาเกณต์เอา
 คนเมืองมัทมะไปสินเชิง แล้วยกลงมาตั้งอยู่ณค่ายลขงยนิ ทังรว
 ระเนียบค่ายไม่จริง ปลุกเวอนดง ๓๐ หลง ทังรและขวางหลังละ ๘ หอง

ตั้งหอกลองสูงใหญ่ใช้คนไม่ปรานี ทั้งเสี้ยวกวญฆ่าตและช่วยตาย ฝ่าย
 กองทัพที่ยกไปตีเมืองกลางก็ไม่ได้ ไพร่พลเสียเข้าไปอีกเป็นมากมาย
 ฝ่ายข้างอะเต็งห่วนนั้นทำการเกินขนาด นายทัพนายกองโบราณ จะคิด
 อ่านเป็นประการใดต่อไปนั้นไม่แจ้งแคลงอยู่ ฯ

๑ ฝ่ายอะเต็งห่วนรับข่าวจึงบอกกล่าวโทษเจ้าเมืองมัทมะว่า ยก
 มาเกณฑ์เอาคนเมืองมัทมะ เจ้าเมืองมัทมะก็ทำให้คนครยจำนวน
 เกณฑ์ไม่ กองทัพซึ่งยกไปตีเมืองกลางล้อมเข้าไว้ได้แล้ว คนกอง
 ทัพน้อยกว่าการต้องถอยทัพเสีย ๆ ไพร่พลล้มตายทั้งนี้เพราะเจ้าเมือง
 มัทมะมีปลงใจในราชการ คิดอ่านเอาแต่งานตนซัดขวางบังคนไว้เอา
 ประโยชน์ใส่ตัว เจ้าองวะจึงมีหนังสือลงมาถึงเมืองมัทมะว่า ถัด
 ฤกษ์สงฆ์สุวานวิฬารห้ามในเมืองมัทมะไม่ เห็นว่าเมืองมัทมะจะไม่
 มีคน ให้เร่งเกณฑ์คนเมืองมัทมะแต่อายุ ๑๑ ปี ๑๒ ปี ให้อะเต็ง
 ห่วนให้พอราชการงได้ ก็ยข้อหนึ่งว่า ฤกษ์สงฆ์รูปโตพอใจบรรช
 อยู่ว่าเวบนก็ให้คิดอ่านทำไร่นาค้าขายหากินเอง ห้ามอย่าให้เสียบุรุษ
 ทายกทำบุญให้ทานด้วย เมื่อมหาโค มหาฤช ยังตกอยู่ณแขวง
 เมืองมัทมะนั้น ไทยีนข่าวว่าให้หาอะเต็งห่วนเป็นหลายหน ฝ่ายอะเต็ง
 ห่วนบอกซัดว่า เจ้าลูกเจ้าหลานให้หา มีใช้เจ้าชากัน ต่อเจ้าองวะให้
 หาจึงจะกลับไป ฯ

๑ เมื่อมหาโคมหาฤชออกจากเมืององวะ ลงมาอยู่ตำบล
 วิกบ้านกยอกกวิสสาหนิง แล้วลงมาอยู่ณบ้านแลกบ้านระวางแขวง

เมืองจัตตองวีสสาหนิง ครั้นถึงศักราช ๓๓๗๐ บัณฑิตนักอักษรสัมฤทธิ์ศึก
 ลงมาอยู่ณเกาะชเวียงแขวงมัตมะวีสสาหนิงนั้น มหาโคมหากฤษไต้ยีน
 ชำว่า อะเต็งห่วนยกทัพจากอังวะมาตั้งมัตมะ ตั้งทัพอยู่ณวัดทุ่งวัดวง
 กะป้อ เกณฑ์เอาคนเมืองมัตมะให้ทั้งล้อมรักษากองทัพอายพะม่าทั้งยวง
 ไม้ให้หนี แล้วยกข้ามฟากมาเมืองเมาะลำเล็ง คนกองทัพยกหนี
 พวกหนึ่งทั้งนายทั้งไพร่เป็นคนสามพัน ครั้นถึงณเดือน ๓๒ มหาโค
 มหากฤษไต้ยีนเลือนมาตามลำเนากระเทวียง มาถึงกองทัพอายพะม่า
 รักษาบ้านเมืองตรงณเดือน ๓ แรม ๕ ค่ำ อายพะม่าได้ชำว่าทัพเชียง
 ใหม่ยกออกไปตีทัพอายพะม่าณเมืองตรง อายพะม่าใช้กองทัพเว
 ออกสืบถึงแม่น้ำ คงไม่ไคเนอความแลวกก็ส่งไป มหาโค มหากฤษ
 ุบายความเค็รมาตามลำเนากระเทวียงอีก ๓๑ วันถึงเมืองยอหม พัก
 อยู่ ๒ วัน แล้วยาวค้ำพาสั่งเข้ามาถึงเมืองเชียงใหม่ณเดือน ๔
 แรม ๕ ค่ำ ท้าวเทพเมืองเชียงใหม่ตามว่ามาด้วยกิจสิ่งใด มหากฤษ
 ขอดว่ารูกถึงณฐานบ้านเมืองนครกรุงไทย ก็ยั้งระไคว่ชมพระบรมโพธิ
 สัมภารทั้งมา แล้วยพระยาอุปราชตามถึงราชการเมืองพะม่าและมาถาม
 ว่า ถ้ากองทัพกรุงเทพมหานครศรีอยุธยาออกไปตีเมืองพะม่านั้นเห็นจะ
 ไต้ฎาไต้ มหาโค มหากฤษ ขอดข้อราชการตามสังเกตมา แม้น
 กรุงเทพมหานครศรีอยุธยากองทัพไปมากหลายทาง เห็นจะไต้
 เมืองพะม่า เมื่อมหาโค มหากฤษ มาอาศัยอยู่ณวัดรามัญใน ๗ วัน
 นั้น ไต้รู้เห็นว่าพระยาอุปราชเมืองเชียงใหม่ พระยาอุปราชเมือง

ลำพูน กบขตั้งเมืองนครลำปาง เกณฑ์กองทัพจกการจกแรงคน ๕๐๐๐
 นอกนั้นก็กองทัพข้างแดงกบขตั้งทัพชงยกขึ้นไปช่วยมหาชานานันั้น จะยก
 ออกไปตีทัพฮ้ายพม่า ๓๐๐๐ ซึ่งตั้งรักษาอยู่ณตำบลกะเต็งคี อันเป็น
 หนทางเมืองเชียงใหม่มีคัมมะเมืองตองอย่างกึ่งร่วมกัน กำหนดทัพ
 นนจะยกณเดือน ๕ ขึ้น ๒ ค่ำ จุลศักราช ๓๑๗๒ ยมะเมียนกษัตริ์ไทยคณ
 ขอเคชะละอองจุฬพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม.

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

ท่าบดถนนราชบพิธ จังหวัดพระนคร

วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๒

